

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav slavistických a východoevropských studií

Bakalářská práce

Paula Brčičová

Korčulská moreška

The Moreška from Korčula

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Otčenášek, Ph.D.

Praha 2011

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jaroslavu Otčenáškovvi, Ph.D. za odborné vedení práce a za cenné rady, které mi během vedení práce poskytoval. Mé poděkování patří Ing. Teu Diviíovi, dlouholetému členu *HGD „Sv. Cecilija“* a současně členu odborné „*Komise pro ochranu korčulské rytířské hry morešky*“, který mi pomohl porozumět problematice korčulské morešky zevnitř, očima Korčulanů. Velký dík patří Nevenu Faziniíovi za laskavé poskytnutí soukromé sbírky fotografií, které doprovázejí tuto práci.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 4. 2011

.....

Anotace

Práce předkládá téma mečového tance morešky na Korčule. Stranou zájmu nezůstávají ani mečové tance podobného typu jinde ve světě. Práce seznamuje především s moreškou korčulskou, jejím vznikem a rozvojem až do konce 90. let minulého století. Charakterizuje tento tanec jako souhru několika elementů (choreografie, hudební stránky, herců, kostýmů), které se snaží zmapovat. Obsahuje nejen pohled zvenčí, tedy pozorovatelů a badatelů, ovšem i pohled zevnitř, tedy názory samotných účastníků korčulské morešky a komplexně tak studuje dané téma. Práce je doplněna o dobové fotografie, které mají přiblížit vizuální stránku tohoto mečového tance.

Klíčová slova

Moreška, moreškanti, Korčula, bula, Moro, Osman, mečový tanec, figura, kostýmy, meče, hudební doprovod, Sv. Todor.

Abstract

The piece of writing covers the subject of sword dance Moreška at Kočula. However, the sword dances of similar character over the world were not left aside. In the first place the piece of writing informs about Moreška from Korčula, its origin and development until the end of the nineties of the last century. It describes the dance such as entirety of several elements: choreography, musical aspect, actors, and costumes, trying all of them to keep in touch. The aim of writing was not only to present the outside view of observers and investigators but also to show the inside view of participants of Korčula's Moreška intending to make complete analyses of this subject. In order to visualize the sword dance and make it more eye appealing for the reader, the writing was completed by adding contemporary photos.

Key words

Moreška, Moreška players (soldiers), Korčula, bula, Moro, Osman, sword dance, figure, costumes, swords, musical interpretation, St Theodor.

Obsah

Úvod	8
1. MOREŠKA NEJEN KORČULSKÁ.....	11
1. 1. Mečové tance.....	11
1. 2. Počátky morešky	12
1. 3. Historické souvislosti.....	12
1. 4. Moreška v jiných částech světa.....	13
2. MOREŠKA NA KORČULE	15
2. 1. Vid Vuletić Vukasović.....	15
2. 2. Cesta morešky na Korčulu	16
2. 3. Nejstarší korčulské písemné záznamy o morešce	17
2. 4. Novější písemnosti	18
3. PODOBA DNEŠNÍ KORČULSKÉ MOREŠKY.....	19
3. 1. Dramatická část	19
3. 1. 1 Rozbor textu morešky	24
3. 2. Figury v korčulské morešce	25
3. 3. Být vyvolená, být bula	30
3. 4. Moreška očima moreškantů	31
3. 5. Kvantita versus kvalita.....	32
4. DOPROVODNÉ ELEMENTY MOREŠKY	34
4. 1. Hudební doprovod.....	34
4. 1. 1 Původní hudební doprovody korčulské morešky.....	34

4. 1. 2 Nutné změny	35
4. 1. 3 Špatná volba.....	36
4. 1. 4 Definitivní řešení problému	37
4. 2. Kostýmy korčulské morešky.....	37
4. 2. 1 Kostýmy moreškantů.....	38
4. 2. 2 Oblek buly	40
5. MOREŠKA V 19. A NA ZAČÁTKU 20. STOLETÍ.	41
5. 1. Moreška a slavnost sv. Teodora	41
5. 2. Moreška v rámci Sokola	42
5. 3. Poválečná obnova morešky.....	44
5. 4. Vzestup morešky po 2. světové válce.....	45
5. 5. Zlatá léta.....	48
5. 6. Historický tanec versus moderní doba.....	50
6. VÝVOJ MOREŠKY OD KONCE 80. LET.....	52
6. 1. Mračna nad moreškou.....	52
6. 1. 1 Rozdělení <i>RKUD</i> „Moreška“	53
6. 2. Jedna moreška, dvě skupiny.....	53
6. 3. Cesta k usmíření	54
6. 4. Hrozba zvaná <i>KUD</i> „Lado“	54
Závěr.....	57
Seznam použité literatury	60
Seznam obrázků:	62

Seznam zkratek

HGD	Hrvatsko glazbeno društvo (Chorvatský pěvecký soubor)
KUD	Kulturno umjetničko društvo (Kulturní umělecký spolek)
RKUD	Radničko kulturno umjetničko društvo (Dělnický kulturní umělecký soubor)
SHS	Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (Království Srbů, Chorvatů a Slovinců)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu.)
USAOH	Ujedinjeni savez antifašistické omladine Hrvatske (Sjednocený svaz antifašistické mládeže Chorvatska)

Úvod

Moreška, rytířský mečový tanec, který se na Korčule předvádí po dlouhá staletí a dodnes je součástí života všech Korčulanů, výrazněji zaujal mou pozornost před pěti lety, kdy jsem začala pracovat v cestovním ruchu na Korčule. Jelikož moreška představuje nejvýznamnější kulturní bohatství Korčuly, je s ním konfrontován každý turista, který toto město stejnojmenného ostrova navštíví. Třebaže průvodce poskytují cestovatelům o morešce základní informace, řada dalších v nich zůstává nezodpovězena. Můj kontakt s českými turisty, kteří měli o morešku zájem, mě dovedl k poznání, že o tomto mečovém tanci ve skutečnosti vím velice málo a vzbudil ve mně touhu porozumět korčulské morešce zcela a nekriticky, ne jen povrchně, jako většina samotných Korčulanů, ačkoliv ti by si to nikdy nepřiznali. O morešku jsem se začala zajímat nejen proto, abych dovedla zodpovědět veškeré dotazy zvědavých turistů, ale i kvůli sobě samé. Z Korčuly pocházím a už jako dítě jsem velmi ráda sledovala bojové zápolení korčulských mladíků o krasavici bulu, kterou jsem si tajně přála být. Ovšem už mé nejranější vzpomínky na morešku doprovází zákaz prarodičů, kteří nechtěli, abych chodila sledovat jednu ze dvou morešek, které na Korčule existují. O té druhé tvrdili, že ji hrají „oni zločestí“ (ti zlobiví). Jako dítě jsem tomu nerozuměla, vystačila jsem si však s vysvětlením, podle kterého je moreška v provedení *KUD „Moreška“* „ona ružna“ (ta ošklivá) a tak jsem na ní nechodila. Během let tyto zákazy postupně vymizely, ovšem ve mně se zrodila touha porozumět, proč moji prarodiče nazývali jednu ze dvou identických morešek tou „ošklivou“, kterou hrají „ti zlobiví“. Tyto dva primární důvody, tedy kontakt s turisty a nezodpovězené otázky z dětství mě dovedly k úmyslu vytvořit na téma korčulské morešky bakalářskou práci.

Cílem mé práce je rozebrat téma morešky od jejího zrodu do konce 90. let a zmapovat jednotlivá období, jimiž ve svém rozvoji prošla. Pozornost je v rámci tematiky morešky v omezené míře s ohledem na rozsah práce zaměřena i na ostatní tance morris, především z Německa a anglofonního světa. Moreška není autochtonní korčulský tanec a kdysi se nehrála pouze na Korčule, proto se budeme zabývat jejím vznikem a produkcí i mimo Korčulu. Jádro mé práce tvoří moreška korčulská a z toho důvodu je jí věnováno nejvíce prostoru. Tento mečový tanec tvoří několik elementů (dramatická část, choreografie, hudební stránka, kostýmy, herci) navzájem nerozlučně spjatých, a aby nedošlo ke zkreslení obrazu, je nutné zabývat se všemi. Nejprve probereme dramatickou část morešky, jejíž překlad do češtiny bylo třeba vytvořit a vynasnažíme se v něm odhalit indicie k hlubšímu porozumění

tohoto scénického jevu. Dále bude následovat pozorný rozbor jednotlivých figur, které v sobě taktéž skrývají určité ukazatele vytvářející logiku morešky. Mnoho pozornosti je věnováno hudebnímu doprovodu, který je v průvodcích často opomíjen, bez něž by však moreška pozbyla svého specifického rysu a který stejně jako mečový tanec prošel značnými proměnami, jenž budou objasněny. Kostýmy, skrytě vypovídající o obsahu děje a pro svou symboliku nezaměnitelné, budou dalším tématem bádání. Jejich drobné úpravy bude možné sledovat na dobových fotografiích. Pro celkové pochopení korčulské morešky je nezbytný pohled zevnitř, tedy názor samotných členů morešky, kteří tvoří základ tohoto mečového tance. Dále si objasníme roztržku v uměleckém spolku a jeho následné rozdělení, které se však ukáže být jediným možným a správným řešením. Práce je zakončena nejmotivnějším problémem morešky minulých let, kdy byla ohrožena její nedotknutelnost zvenčí.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol a její poznatky jsou opřeny o vlastní pozorování, zkušenosti obyvatel Korčuly, archivní a kronikový výzkum, sekundární literaturu a dobový tisk. Základním zdrojem informací byla monografie historika Vida Vuletiće-Vukasoviće *Narodni običaji na otoku Korčuli* a dva obsáhlé sborníky, které seskupují veškeré dosud publikované práce badatelů na toto téma, a sice *Moreška: korčulanska viteška igra* a nejnovější sborník *Korčulanska moreška* redigovaný Elisou Ivanchich Dunin, americkou etnoložkou chorvatského původu. Dále jsem vycházela z informací chorvatského etnochoreografa Ivana Ivančana uvedených v díle *Narodni plesni običaji Južne Dalmacije*. Kronika HGD „*Sv. Cecilija*“ publikovaná v monografii profesora Franka Oreba *Korčulansko pjevačko društvo Sveta Cecilija*, se stala opěrným bodem pro zpracování poslední kapitoly, zabývající se problematikou morešky posledního decenia minulého století. Pro komplexnější informace o jevech spojených s moreškou jsem použila sborník *Otok Korčula* redigovaný roku 2004 Mariem Bošnjakem. Dějepisné údaje jsem čerpala z knihy *Otok Korčula* historika Marinka Gjivoja.

Během vytváření své práce jsem se setkala s velkou ochotou domácích Korčulanů, kteří jsou vždy připraveni pro propagaci své morešky. Jejich zájem není vlažný ani hraný. Je však nutné mít na paměti, že názory Korčulanů jsou často silně subjektivní a nemusí vždy odpovídat skutečnosti. Mohou se však stát tématem k zamyšlení a vlastnímu zhodnocení.

V rámci zpracování práce bylo nutné zavést odpovídající terminologii pro danou problematiku. Moreškami jsou v chorvatských textech obecně nazývány tance typu moreška, kterým v češtině odpovídá termín tance morris. Taneční část morešky je rozdělena do figur,

nazývaných na Korčule „kolpi“ (kruhy). Moreška se podle korčulské terminologie „tuče“, „bati“(tluče), nebo „igra“ (hraje). Pro nevhodnost prvního českého výrazu používám pro provedení morešky obrátů hraje nebo předvádí. Herci jsou nazýváni moreškanti, podle barvy obleku pak buď červení, nebo černí. Častý je také název „vitezi“ (rytíři či bojovníci). Jediná dívka morešky je nazývána bula, představuje tureckou dívku.

1. Moreška nejen korčulská

V minulosti byly pod názvem moreška chápány různé druhy tance, v některých případech byl moreškou nazván i tanec, ve kterém bojový prvek naprosto absentoval. Jiné neměly charakter boje křesťanů s Maury nebo muslimy obecně, nýbrž se pouze jednalo o souboj dvou protivníků. Bianca Maria Galanti, italská odbornice, která se zabývala výzkumem morešek především v Itálii ovšem zdůrazňuje, že moreška je typicky maurský tanec a absence Maurů v morešce znamená ztrátu jejího nejcharakterističtějšího rysu¹.

1. 1. Mečové tance

Pro komplexnější pohled na morešku si dovoluji nastínit rozdělení mečových tanců, do kterých moreška spadá, podle členění chorvatského etnochoreografa Ivana Ivančana (1927–2006)². Ivančan rozděluje řetězové tance s meči ve světě do tří velkých skupin:

1) Bojové mečové tance, které Ivančan obecně nazývá moreškami. Za jejich kolébku považuje oblast Středomoří. Jedná se o jednoduchou taneční choreografii doprovázenou obratným šermováním a velmi často i dramatickým úsekem. Tanec předvádí dvě skupiny bojovníků, vždy černí proti bílým. Dle místa provedení představují souboj křesťanů s nekřesťany, bělochů s černochoy, Španělů s Maury, či jako v korčulské morešce Osmanů s Maury. Všechny podoby morešek podle Ivančana hledají svůj původ ve Španělsku, kde se kdysi předváděla jako vzpomínka na vyhánění Maurů domorodci z vlasti.

2) Řetězové tance s meči, pocházející z německých zemí, ve kterých je šermování podřadné na úkor složitější choreografie. V těchto tancích je kladen důraz na proplétání tanečnicků a tvoření zvláštních figur, ve kterých se všichni tanečníci drží špičky meče tanečníka před nebo za sebou. Některé figury jsou charakteristické pro všechny mečové tance, některé pouze pro místo svého původu. Řetězové tance s meči jsou na ostrově Korčula nazývány kumpanije a stejně jako moreška se zachovaly dodnes.

3) Akrobatické tance, které jsou typické především pro oblast Asie, ale objevují se i v oblasti Kosova. V tancích tohoto typu tanečníci méně tančí ve prospěch složitějšího šermování.

¹ GJIVOJE, Marinko: *Prilog datiranju postanka korčulanske moreške*. In: Moreška, korčulanska viteška igra. Korčula 1974, str. 26.

² IVANČAN, Ivan: *Narodni plesni običaji Južne Dalmacije*, Zagreb 1985, str. 450.

1. 2. Počátky morešky

Moreška jako bojový tanec prošla v minulosti v různých zemích četnými proměnami. Zodpovědět otázku, odkud moreška pochází a jak přišla na Korčulu, se ukázalo být složité. Někteří autoři tvrdí, že vznikla jako bojový tanec u samotných Arabů respektive Maurů, jiní tvrdí, že pochází od Španělů jako dědictví bojů křesťanů proti Maurům³. Ivan Ivančan podává informaci, podle které byla nejstarší moreška předvedena roku 1150 ve španělské Leridě jako připomínka na vyhnání a poražení Maurů v Aragonii roku 1149⁴. Dle této interpretace se moreška ze Španělska rozšířila do italských zemí, na Korziku, do Francie, německých zemí a Anglie, přičemž zažila různé transformace a úpravy v provedení. Největší rozkvět morešek nastal v 15.–16. století a jejich rozvoj pokračoval i v století 17. a 18.

Tématem počátků morešky ve světě a následně na Korčule se z chorvatských badatelů nejpodrobněji zabýval Vinko Foretić (1901–1986), historik rodem z Korčuly, bývalý ředitel Historického archívu v Dubrovniku, ve své studii „*Povijesni prikaz korčulanske moreške*“, která byla uveřejněna v roce 1974 v antologii „*Moreška, korčulanska viteška igra*“. Poznatky z jeho díla citují všichni autoři, kteří se po něm zabývali tématem korčulské morešky.

Název moreška vznikl ze španělského slova morisco⁵. Národy na Pyrenejském poloostrově tak v minulosti nazývaly Araby, své nepřátele, proti kterým bojovali v 15. století. Ve spojitosti s počátky morešky si dovoluji krátký historický úvod, který nám pomůže pochopit původ a terminologii morešky.

1. 3. Historické souvislosti

V severozápadní Africe žil ve starých dobách národ Maurů, který pokořili Římané a vytvořili zde provincii Mauretánii. V 7. století spojil zakladatel islámu Mohamed arabské národy a vytvořil tak arabský stát. Jeho následníkům se podařilo území arabského státu rozšířit a ještě v 7. století dobýt celou severní Afriku a značnou část Přední Asie. Arabové se usadili v severní Africe, zavedli zde arabštinu a islám a částečně asimilovali původní obyvatelstvo. Asimilovaní Maurové byli později nazýváni buď Arabové nebo Maurové, či v podobných variantách Morové, Moriskové⁶. Odtud pronikali Arabové – Maurové na

³ Jako např. VULETIĆ-VUKASOVIĆ, Vid: *Narodni običaji na otoku Korčuli*. Zagreb 1891, str. 8.

⁴ IVANČAN, Ivan: *Narodni plesni običaji južne Dalmacije*, Varaždin 1985, str. 449.

⁵ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 8.

⁶ Označení Maurové se někdy používal pro všechny Araby, především pro ty ze severozápadní Afriky.

Pyrenejský poloostrov, který se jim kromě nejsevernější části podařilo dobýt a kde je místní obyvatelé nazývali Maurové (ve španělštině Moros, Moriscos). Jejich boje měly nejen národní, ale i konfesní charakter boje křesťanů proti muslimům. Spojením španělských států Kastilie a Aragonie vzniklo roku 1492 Španělsko, což znamenalo konec arabské moci na Pyrenejském poloostrově⁷. Ve španělštině se zachoval z období bojů proti Maurům název morisco jako přídavné jméno maurský. Bojový tanec, který se zrodil ze vzpomínek na boje s Maury, proto dostal název moresca a do chorvatštiny byl zaveden pod názvem moreška⁸. V kontextu korčulské morešky se termíny „morové“ a „černí“ staly synonymy, jež determinují Morovy rytíře jako bojovníky tmavé pleti.

1. 4. Moreška v jiných částech světa

Na Korzice, která zažívala od 9. do 11. století arabskou invazi, existovala následně silná tradice morešky jako reminiscence na boj s nepřítelem. Zde se rozvinul typ boje křesťanů s Araby. Bianca Maria Galanti, která se blíže zabývala moreškou na Korzice uvádí, že tuto morešku hrálo dohromady 160 bojovníků ve stejných kostýmech, které se lišily pouze barvou. Každý bojovník měl brnění a helmu, ke hře používali dva krátké meče. Bojových figur bylo dvanáct a všechny se prováděly za doprovodu houslí. Od konce 18. století se moreška na Korzice nehraje⁹.

Na ostrově Elba se rozvinula koňská podoba morešky, ve které proti sobě útočili bojovníci na koních, dokud nebyl turecký vůdce sražen ze svého hřebce. Dále se moreška hrála na Maltě a Sicílii a to do počátku 19. století. Více informací o předvádění morešky máme z větších italských měst jako z Janova, Benátek či Říma. V Benátkách máme zmínku o morešce z 16. století, kde se hrávala během masopustních slavností na náměstí sv. Marka. Slavnost začínala useknutím hlavy býkovi, což mělo být provedeno jedním úderem břitvy, která se při tom neměla dotknout země. Informace o morešce v Římě máme především z vatikánských záznamů z let 1502–1723¹⁰.

⁷ PALMER, John (ed.): *Všechno o zemi*, Praha 2000, str. 661.

⁸ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulankse moreške*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 11.

⁹ Tamtéž, str. 11 – 17.

¹⁰ Tamtéž, str. 18.

Obrázek č. 1. Tanečník Morris dance

V Anglii se pro morešku užívá název Morris dance¹¹ a v Německu Moriskentanz¹². V obou uvedených zemích se objevila už ve 14. století a k jejímu rozvoji došlo ve stoletích následujících. Postupem času však docházelo k vytrácení bojového prvku a nabývání rysů z domácího folkloru. Charakteristickým doplňkem pro tanečníky Morris dance a v některých případech i pro tanečníky Moreskentanz jsou rolničky, které mají připevněné na kotnících. Ty pak tvoří přirozený hudební doprovod během tanečních figur. Jako taneční rekvizity slouží u tanečníků Morris dance místo mečů dřevěné hole, šátky, či obruče.

V Německu, stejně jako v Anglii dodnes existují skupiny, které Moriskentanz předvádí¹³. Jejich představení je možné shlédnout především v rámci Kaltenberských rytířských her. Moriskentanz je provedením zcela odlišný od korčulské morešky, jednotícím prvkem zůstává pouze zápolení o ženu. Tanečníci Moriskentanze z německého Kaltenbergu se uchází o přízeň dámy předvádějí své fyzické schopnosti (náročné skoky, taneční a bojové figury). Dáma svému vyvolenému předává věneček jako symbol lásky. Řezbář Erasmus Grasser (1450-1518) vyhotovil v roce 1480 šestnáct dřevěných figur tanečníku Moriskentanze pro taneční sál staré mnichovské radnice, ze kterých se dodnes dochovalo deset a nachází se v mnichovském městském muzeu¹⁴.

Skupiny tanečníků Morris dance existují také v Austrálii, na Novém Zélandě, v USA, Kanadě¹⁵, i jinde po světě, ovšem s ohledem na rozsah své práce se jimi nemohu podrobněji zabývat.

Obrázek č. 2. Kaltenberský Moreskentanz

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Morris_dance (accessed 8. 4. 2010 09:00)

¹² <http://de.wikipedia.org/wiki/Moriskentanz> (accessed 8. 4. 2010 09:15)

¹³ <http://morisken.h1229364.stratoserver.net> (accessed 8. 4. 2010 09:30), www.morisken.vo.tu-muenchen.de (accessed 18. 4. 2010 09:35)

¹⁴ <http://www.morisken.vo.tu-muenchen.de/>

¹⁵ <http://www.morrisdancing.org/>

2. Moreška na Korčule

2. 1. Vid Vuletić Vukasović

Pokud se zabýváme tématem korčulské morešky, musíme se nevyhnutelně seznámit s textem Vida Vuletiće Vukasoviće, etnografa, který se jako první detailně zabýval korčulskou moreškou a z něhož budou vycházet, či se s ním kriticky vyrovnávat všichni pozdější odborníci na toto téma. Ve své knížce „*Narodni običaji na otoku Korčuli*“ s podtitulem „*Moreška i Debeli kralj*“¹⁶ podrobně popisuje korčulskou morešku a kumpaniji z vesnic Pupnat a Žrnovo, kterou nazývá starým názvem Debeli kralj¹⁷. Vukasović uvádí, že moreška a Debeli kralj jsou nejvýznamnější tradiční mečové hry na ostrově, přičemž měšťané (tím myslí Korčulany), hrají morešku a vesničané v Pupnatu a Žrnovu Tlustého krále. Tyto hry nám připomínají hrdinské období 16. století, kdy ostrované museli bránit svá města před piráty, kteří v minulosti pluli ve vodách Jadranu, plenili pobřeží a byli stálou hrozbou jeho obyvatel. Vukasović tvrdí, že moreška je bezpochybně španělského původu a postavy, které v ní účinkují, jsou muslimské. Znepřátelení carové, stejně jako bula a všichni moreškanti, pro které používá označení rytíři, jsou oblečeni ve východním stylu. Obě vojska mají svého vlajkonoše, který jde v jejich čele při všech příležitostech, kdy se moreškanti staví do dvojstupu. Na červené vlajce je zlatý půlměsíc s hvězdou.

Obrázek č. 3. Moreška roku 1892, litografie

Vuletić jako první autor zabývající se moreškou, zavádí pojem figura, na které je celá hra rozdělena. Celkem uvádí devět figur s jejich jmény (*Sfida, Rujer, Moreška, Finta, Moro in dentro, Paripie, Križ, Španjoleta, Rugjer de trivía*) a stručným popisem jejich provedení. Osmá figura je dle Vukasoviće nejvýznamnější, jelikož její název „*Španjoleta*“

¹⁶ VULETIĆ-VUKASOVIĆ, Vid: *Narodni običaji na otoku Korčuli*. Zagreb 1891.

¹⁷ Debeli kralj je jiný název pro Moštru, řetězový mečový tanec. Název je odvozen od hlavní postavy toho tance. Někdy pro Moštru na Korčule používal i obecný název „ples pod oružjem“ (chorv. tanec se zbraněmi.)

vysvětluje místo původu morešky. Vuletić ve svém díle jako první uvádí celý text morešky v chorvatštině, který se pouze s malými úpravami používá dodnes a fotografie moreškantů, ze kterých vidíme, jak podobné byly obleky těm dnešním.

2. 2. Cesta morešky na Korčulu

Zodpovědět otázku původu korčulské morešky se ukázalo velmi obtížné. Ačkoliv dnešní Korčulané považují morešku za ryze korčulanskou tradici, s jistotou můžeme konstatovat, že moreška není autochtonní korčulský tanec a že se na Korčule nepochybně objevila v době, kdy podobné hry v jiných místech v Evropě zažívaly největší rozkvět, tedy v období od 15.–17. století.

Prvním záznam o morešce na území dnešního Chorvatska, se nachází v archivním dokumentu z roku 1272 v Trogiru¹⁸. Zda se však jednalo o typ morešky, kterou známe z dnešního provedení, je těžko usoudit. Zřejmé je, že šlo o boj s meči dvou zneprátených stran vedených králi, kteří bývali před hrou zvoleni. Moreška jako bojový se tanec se v různých provedeních předváděla také v Zadru, Šibeniku, Dubrovniku, Splitu, na Hvaru a Visu¹⁹.

Zda cesta morešky začínala na Korčule, či se na ní s postupem času dostala z jiného místa v Dalmácii, zůstává otázkou. Je ovšem velmi pravděpodobné, že Korčulané převzali morešku v průběhu 16. století z Dubrovniku, svého nejbližšího kulturního centra s rozvinutou tradicí tance. Ivan Ivančan nám podává následné vysvětlení příchodu morešky. Dubrovnická republika, kde se odehrával bohatý kulturní život, měla na svém dvoře učitele dvorních ceremoniálů ze Španělska, kteří byli zároveň i učiteli šermování. Ti přenesli morešku do Dubrovniku a z Dubrovniku se rozšířila na Korčulu²⁰. Někteří autoři věří, že její cesta na Korčulu vedla ze Splitu, odkud jí v 18. století přivezl pop Luka Ferro, jiní, jako např. Vid Vuletić -Vukasović toto tvrzení vyvrací²¹. Ivančan usuzuje, že splitská moreška je mladší než korčulská a k tomuto tvrzení ho vede několik skutečností: absence dialogové části a tradičních názvů figur, kterých je větší počet než v korčulské. Figury nemají logický sled vedení boje a nekončí závěrečnou porážkou černého vojska, což je vyvrcholením nejen korčulské morešky. Ve splitské morešce z 18. a 19. století se nejednalo o souboj dvou zneprátených vojsk, nýbrž

¹⁸ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: Korčulanska moreška, Korčula 2006, str. 51.

¹⁹ Tamtéž, str. 51-54.

²⁰ IVANČAN, Ivan, *Narodni plesni običaji južne Dalmacije*. Varaždin 1985, str. 453.

²¹ Vukasović dokonce říká, že je pravděpodobnější, že moreška přišla z Korčuly do Splitu než naopak.

o přátelské utkání Turků s Maury (Afričany).²² Dosti jednostranného názoru je Marinko Gjivoje, který tvrdí, že kolébkou morešek v Dalmácii je Korčula, odkud se dále šířila²³. Verze, podle které se moreška začala předvádět jako vzpomínka na bitvu z 15. 8. 1571, kdy Korčulané odrazili útok alžírského vojevůdce Uluz Alije a jeho turecké flotily²⁴, je mezi samotnými Korčulany nejrozšířenější a pro svou jednoduchost vysvětlení zápletky turistům se stala nejpoužívanější²⁵.

2. 3. Nejstarší korčulské písemné záznamy o morešce

Ačkoliv první písemné záznamy o morešce na Korčule pochází ze 17. století, je zřejmé, že se zde hrála už dříve. Jedním z nejstarších písemných záznamů o korčulské morešce je děkovaný list moreškantů psaný v latině knížeti a tehdejšímu mecenáši korčulské morešky Karlu Zuanovi (Karlo Zuane byl korčulský kníže v letech 1700 a 1721) z počátku 18. století²⁶. Z této pochvaly vyplývá, že se moreška na Korčule hrála jako bojový tanec dvou čtí s meči, jedna s čistými, druhá s tmavě nabarvenými tvářemi.

Již ze 17. století se dochovalo několik rukopisně psaných dramatických částí morešky, které se liší od té dnešní, je z nich ovšem zřejmé, že se bojovalo o dívku. Nejstarší text morešky z Korčuly pochází z 2. poloviny 18. století a Foretić ho nazývá „*Kaporovým rukopisem*“ podle jména rodiny, v jejímž archívu byl nalezen. Jedná se o překlad dramatické části z chorvatštiny do italštiny pro choť korčulského knížete Karla Zaneho, Paulinu Capello da Riva²⁷. Z tohoto textu vyplývá, že se jednalo o souboj bílého a černého vojska o dívku jménem Armira. Na rozdíl od dnešní podoby morešky byla Armira snoubenkou Maura a v souboji ji získal červený král, ovšem pouze jako otrokyni a velmi hodnotnou kořist. Červené vojsko představovalo křesťany, proto v boji vítězí, ovšem ukořistění snoubenky nebylo morálně správné. Pozadí této verze morešky čerpá z historických událostí v 16. století, které se odehrávalo ve znamení bojů křesťanů s muslimy. Dalšími rukopisy pocházejícími z 18. století z Korčuly, které však neobsahují celou dramatickou část, jsou „*Arnerův rukopis*“²⁸, ve

²² FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: Korčulanska moreška, Korčula 2006, str. 79.

²³ GJIVOJE, Marinko: *Prilog datiranju postanka korčulanske Moreške*. In: Korčulanska moreška. Korčula 2006, str. 24.

²⁴ FISKOVIĆ, Ivo: *Od Korkire do Korčule*. In: Otok Korčula (biseri Jadrana), Zagreb 2004, str. 12.

²⁵ Rozhovor s Ing. Teo Divić, Korčula 23. 8. 2010.

²⁶ Gradski muzej Korčula. *Arhivska građa – Moreška 19. i 20. stoljeće*.

²⁷ Což je zřejmé z názvu „*Per Sua Eccellenza La Nobil Donna Paulina Capello da Riva Traduzione*“.

²⁸ Jeho konec je odlišný od současné morešky.

kterém se dívka jmenuje Irkena a „*Franasovičův rukopis*“²⁹, ve kterém se dívka, o kterou se bojuje, jmenuje Skiva³⁰. Tyto rukopisy byly psány v chorvatštině a jsou nazývány podle původních majitelů, dnes jsou uloženy v historickém archívu v Dubrovniku. Dále jsou známy dvě podoby dialogu z tzv. „*Bogišičeva rukopisu*“, jejichž stáří se odhaduje k polovině 19. stol.

2. 4. Novější písemnosti

Úplné znění dramatické části v chorvatštině a italštině bylo poprvé vytištěno v roce 1869 v Zadru v brožuře „*La moresca*“. Celý text morešky vydal Vid Vuletić- Vukasović, nejprve časopisecky roku 1890 v záhřebském časopisu „*Vijenac*“ a o rok později knižně³¹. K novějším vydáním dialogu patří brožura „*Moreška*“ z roku 1923 vytištěná na Korčule v tiskárně Frana Nupiče. Dialog je samozřejmě součástí vydání knih, které o korčulské morešce pojednávají a z kterých ve své práci vycházím³². V roce 1963 byl text morešky vytisknut v antologii „*Pet stoljeća hrvatske književnosti*“ ve svazku „*Narodne drame, poslovice i zagonetke*“. V dnešní době můžeme nalézt dramatickou část přeloženou do světových jazyků v různých turistických prospektech o Korčule.

V dramatické části vystupují během celé morešky pouze čtyři postavy: černý a červený král, bula a Otmanović. Jazyk morešky není naprosto ustálený. Ani jeden z dochovaných dialogů morešky není psaný v čistě korčulském nářečí, které je ikavské a čakavské. Korčulané mluví čakavským nářečím, ovšem odpradáva používají místo zájmena *ča* *što* (*co*). Texty byly napsány pod vlivem starého dubrovnického jazyka, což by potvrzovalo tezi příchodu Morešky na Korčulu z Dubrovniku. Během vývoje morešky docházelo k drobným úpravám dialogu, které prováděli samotní herci pro usnadnění přednesu. Text morešky se budoucí moreškanti a Buly naučí většinou už v dětství jako diváci představení, nebo se ho učí z paměti od těch, kteří ho umí. Existuje samozřejmě tištěná podoba, z které se text mohou naučit, většina členů morešky však zná z paměti text už před tím, než v morešce začne vystupovat.

²⁹ Podobný, jako recentní text, ovšem končí slovy: „*Sad braniti veličenstvo hodte moje*“ a navíc obsahuje verš: „*Ko veliko carstvo daje*“.

³⁰ Foretić, Vinko: *Moreška*. Korčula 1974, str. 29.

³¹ VULETIĆ-VUKASOVIĆ, Vid, *Narodni običaji na otoku Korčuli*. Zagreb 1891.

³² FORETIĆ, Vinko: *Moreška*. Korčula 1974, str. 31 – 37.

VULETIĆ-VUKASOVIĆ, Vid, *Narodni običaji na otoku Korčuli*. Zagreb 1891, str. 14-18.

3. Podoba dnešní korčulské morešky

Výraz dnešní nebo recentní používám pouze jako protiklad k moreškám, které se kdysi hrály na Korčule a jsou nám známy z rukopisů (*Kaporův*, *Arnerův* a *Franasovičův*). Dnešní moreška není nová, obdobně jako dnes se hrála už velmi dávno. První záznam o ní máme z r. 1869, což však neznamená, že se nehrála už dříve.

3. 1. Dramatická část

Děj morešky začíná tím, že na scénu vtrhne černý král s bulou, kterou za sebou vláčí spoutanou v okovech. Dialog začíná bula³³:

BULA: Ostav me se! Molbe tvoje neplodne su cić razloga, jer liposti ove moje ljubi drugi a ja drugoga.

Slatki Osmane, brate mili, da bi vidio sada, kako tužno srce moje cvili radi tebe, dobro svako!

Moja misal svakolika, ti si pokoj moj najveći, ti ma utjeha, ti ma dika u sadašnjoj moj nesreći.

Svim da gvožđe prem nemilo okolilo je ruke moje, serce tvoje u moje krilo a moje je u krilo tvoje.

Slobodom se dičit dragom sužnja ovako ja ne mogu, al s ljubavi tvojom blagom dičit ću se po razlogu. Nosit ću te u srce moje, dokle budem obdisati.

Nech mě být! Nevyslyšeny zůstanou tvé prosby, neb já miluji jiného a jiný miluje mé půvaby.

Sladký Osmane, miláčku můj, kdybys viděl, jak nyní mé smutné srdce kvílí kvůli tobě, můj milý!

Myslím pouze na tebe, ty jsi pokoj můj největší, tys moje útěcha a má pýcha v nynějším mém neštěstí.

I když okovy nemilosrdně spoutaly mé ruce, v mém klíně je tvoje a v tvém je moje srdce.

Hrdá na svou svobodu takto spoutaná být nemohu, ovšem tvou mírnou láskou se právem chlubit budu a nosit ji ve svém srdci, dokud dýchat budu.

Moro, který nevolky poslouchá bulino bědování, jí skáče do řeči:

MORO: Već pristáni, o gospoje, tužbe tvoje

Přestaň už, o Bože, hořekovat s tvými nářky!

³³ Po levé straně originální text Morešky, jak jej uveřejnil V. V. Vukasović v roce 1890, po pravé straně můj volný překlad.

naricati! Dosta si se istužila, al na svrhu sad odluči biti draga moja vilo, buduć da si u mojoj ruci.

Nek te dojde sad oteti tvoj primili, tvoj hrabreni, dragi uzrok tvoe pameti, sad iz snažne ruke meni.

Velika je moja muka čut gdi moga protivnika prid moje oči lipost tvoja zove, da je svoja dika.

Ah, za ljubav, ku ti ja nosim, draga vilo, srce moje, sve ovo trpim, sve podnosim rad liposti mile tvoje.

BULA: Kad sam tebi tako mila, jednu milost dat ne stidi.

MORO: Sve što hoćeš draga vilo, brez obzira zapovidi.

BULA: Kad dostojnu te milosti ti me hoćeš učiniti, da pristanu moe žalosti, prestani me već ljubiti. Jer mi veću muku daje ljubav tvoja, men nemila, neg veruga već koja je ruke moje umorila!

MORO: Sve se nadah, ajmeh muke, čut ne ovo! Ah, nemila, buduć da si u moje ruke, tu si milost imat htela? Ostavit te, ne, ne, ne ću, ni ne ljubit ne, ne mogu, neizmirnu dakle tvoju ljubim lipost po razlogu.

Pitaj dakle sve, što hoćeš, još klajevstvo oca moga, sve od mene uhvat možeš, draga vilo, osim toga. Nemoj dakle srce tvoje tvrdo imat meni prema.

Al' što bi? Ka vojska ovo je?

Dost už ses nabědovala, však rozhodni se ku prospěchu, být mou bulou, jelikož nyní jsi v mé moci.

Nechť tě teď přijde spasit tvůj milovaný, tvůj odvážný, milý důvod tvých myšlenek, z mých silných paží.

Těžké je mé utrpení poslouchat, jak nazýváš mého protivníka svým milým před mými zraky.

Pro lásku však, drahá vilo, srdce moje, všechno trpím, všechno snáším, kvůli kráse tvé spanilé.

Když jsem tobě tolik milá, jednu milost dát se nestyd'.

Cokoliv chceš, milá vilo, bez okolků nařizuj mi.

Když mě chceš učinit hodnu té milosti, aby pominul můj žal, přestaň mě už milovat. Neb mě víc rmoutí tvá láska, mě nemilá, než okovy, které už mi ruce unavily.

Doufal jsem, o muka, toto neuslyšet! Och, nemilá, jsi v mé moci a tuto milost jsi po mě chtěla? Nechat tě? Ne, ne, nemohu ani nemilovat tě nemohu. Nevýslovnou tvoji krásu nemiluji bez důvodu.

Řekni tedy, co bych chtěla, chceš království mého otce? Vše ode mě můžeš získat kromě toho, po čem toužíš, krasavice. Neměj ke mně tvrdé srdce.

Však co se děje? Co je to tu za vojsko?

Na scénu přichází za doprovodu hudby červený král Osman se svým vojskem, které se staví do řady. Současně přichází i Morovo vojsko s jeho otcem Otmanovičem. Rozhovor začíná Otmanovič. Do dialogu Mora s Osmanem vstupuje později bula:

OTMANOVIČ: *Otmanovič straha nema!*

OSMAN: *Brez poštenja i brez časti ne uzdaj se u desnicu, na izdaju htio si ukrasti mučec moju virenicu?*

Gdi je viteško tvoje poštenje, gdi je hrabreno tvoje junaštvo, kako opaki imo si smenje, postaviti je u sužanjstvo?

Spomeni se, da se dilim s vojskom mojom s dvora moga, za steć vilu, ku u tvoim krilim vidim sužnju bez razloga. Nu' e povrati i pravo je, Arapine, meni sada!

MORO: *Ustrpljenstvo daje moje srce u tebi, al' ne nada. Cieniš, da ću 'e povratiti u tvoje ruke? Ja nikako, pr'ja ću glavu izgubiti.*

BULA: *Arapine, smenje opako.*

OSMAN: *Da mi nije za u krv tvoju, hudi, grdni Arapine, opoganiti sablju moju, ponižiti se s moje visine, činio bih, da od tebe ne nadje se već spomene.*

OTMANOVIČ: *Nije srčbe od potrebe, Osmanine, slišaj mene: N'je razlika od moje krune s otom tvojom, ka te resi, obje jesu dike pune, ja car jesam, ti car jesi.*

OSMAN: *Pored mojom krunu tvoju smiš postaviti, grdni Arape? Mene s tobom ki ti u boju mnokat uzom noge zape?*

Mene, koji svitom vlada, nikogar se koji ne bojim, od istoka do zapada poklon svita koji dostojim?

MORO: *Ah, ne mogu već trpiti Osmanine,*

Otmanovič se neboji!

Beze cti a bez čestnosti, nespolehej v pevnou paži, lští jsi chtěl ukrást a mučit mou nastávající?

Kam se poděla tvá rytířská čest? Kam chrabrost? Kde jsi vzal drzost učinit z ní otrokyni?

Věz, že se svým vojskem vážím cestu ze svého dvora, abych získal dívku, kterou vidím v tvém náručí usouženou bez důvodu. Arabe, vrať ji a budeme si rovni.

Trpělív a smířlív byl bych na tvém místě. Myslíš, že ti vrátím dívku? Nikdy! To hlavu svou nechť raděj ztratím.

Arabe, zlobo ničemná.

Kdybych si nemusel poskrvnit tvou krví svůj meč, ubohý, ohavný Arabe, snížil bych se ze své důstojnosti a na tebe by zbyla jen vzpomínka.

Nehněvej se Osmane a vyslechni mě: není rozdíl mezi mou korunou a tou, co tvoji hlavu zdobí, obě jsou cti plné, já jsem car i ty jsi carem.

Jak se opovažuješ stavět mou korunu vedle své? Mě, který ti v boji podrazil nohy mnohokrát?

Mě, který vládne světem, nikoho se neobává, od východu k západu je poklony hoden?

Už nemohu dál snášet tvoje připomínky

smenje tvoje, padi dakle ...

OSMAN: *Sad braniti veličenstvo hod'te moje!*

Osmane, budiž tedy ...

Do zbraně, vojáci moji!

Obě vojska se k sobě za doprovodu hudby staví čelem, poté se zatavují.

BULA: *Nemoj, nemoj, ti Osmane, stavljati se na pogodu, za skratiti tvoje dane, što bilo bi za mu nezgodu.*

Za da dakle već pristanu vaše srčbe ljute toli, ja ću smrtnu primit ranu britka mača, gorke boli.

MORO: *Utaži se, draga vilo, ne će istina biti viku, ne bih mogao mrtvu u krilo vidit tebe, moju diku.*

BULA: *Ti me dakle njemu vrati, kadar smrt te trudi moja, jer mi s tobom dni trajati najgora je ma nevolja. Jer prije bih smrt odabrala, neg' tvu ljubav, ku ja neću!*

OSMAN: *Na oružje družbo ostala, pram Arapu njoj mržeću!*

Ne, Osmane, nedávej všanc své dny, což by zapříčinilo mé útrapy.

Ať už přestanou vaše kruté hádky, nechť raději já přijmu smrtonosnou ránu ostrého meče, hořké bolesti.

Uklidni se, drahá vilo, nemohl bych spatřit tebe mrtvou, moji pýchu.

Tak mne tedy navrať jemu, když tě má smrt tolik rmoutí, neb je nejhorší mou mukou trávit dny s tebou. Raději bych si smrt vybrala, než tvou lásku, kterou nechci!

Do zbraně má skupino, na Araba, kterého ona nenávidí!

V této chvíli se meče moreškantů, kteří stojí naproti sobě v řadě, do sebe zaklesnou.

OSMAN: *Da poštenje vidiš moje ko' veliko carstvo daje, sad viteze skupi tvoje, trpeć trudne rati vaje.*

MORO: *S dobre volje, o viteže, za steć vilu, boj ću biti.*

DOHROMADY: *Vila, ka mi srce steže, oganj mili plemeniti s dobre volje o viteže, pripravan sam za dobiti.*

Abys spatřil moji čest, kterou velké carství dává, shromáždí své bojovníky, připravené pro boj lýtý.

Rytíři, s dobrým úmyslem se za vÍlu budu bít.

VÍla, která mi srdce svÍrá, oheň milý ušlechtilý, s dobrým úmyslem rytíři, připraven jsem dobýti.

V tomto okamžiku začíná černý král tančit tzv. *sfidu*, nebo- li výzvu. Morovy pohyby a šermování mečem v blízkosti Osmana mají připomínat dráždění a výzvu k boji, na který červený král přistoupí, v krátké figuře kolem sebe krouží oba králové i Otmanovič, a jeden červený moreškant. Poté následuje samotný boj, viz dále. Po páté figuře zasahuje do boje bula, se snahou usmířit vojska a ukončit bitvu, ovšem její pokus je neúspěšný³⁴ a bitva pokračuje s ještě větší vervou.

BULA: *Čin'te veče, da pristanu, o vitezi, vaše rati, ke mi u srcu čine ranu a iz očiju krv livati.*

MORO: *Dočim godir moje ruke moć uzbudem snažno vladat, njem' ću veče davat muke, prie neg tebe, vilo, pridat.*

OSMAN: *Al' porazom, al' sužanjstvom štete tebi hoće biti, silom mojom i hrabrenstvom hoćeš mi je povratiti*

OSMAN: *Izgubio si, izgubio, Arapine, sve tvoe dike, a sad si se podložio, bit mi sužanj po sve vike.*

MORO: *Ovo oružje moje bojno, koje ruke mo'e priteže, pridajem ti dragovoljno s tvojom bulom, o viteže!*

BULA: *Draga dušo, srce moje, za kim mladost moja vene, primi za dar vire tvoje, primi za dar virnu mene*

OSMAN: *A ovi cjelov neka bude mila utjeha za mo'e trude.*

Nechť už ustanou vaše boje rytíři, neb mi srdce rmoutí a oči slzami zalévají.

Dokud je silná má pravice, jemu budu nanášet útrapy, spíš než se tebe vzdát, krasavice.

Porážkou a podrobením vzdáš se mi, díky mé síle a hrdinství ty mi ji navrátíš.

Prohrál jsi, Arabe, čest a hrdost jsi pozbyl a být mým zajatcem navěky teď jsi se odsoudil!

Tyto zbraně válečné, které moje ruce tíží, předávám ti dobrovolně, s tvojí bulou, ó rytíři!

Duše drahá, srdce moje, za kterým má mladost hyne, přijmi za dar svojí víry, přijmi za dar věrnou mě.

A tento polibek nechť je milou odměnou za mou námahu.

Poté, co Osman vysvobodí bulu z okovů a políbí ji, se černé vojsko zvedá a spolu s červeným tvoří špalír. Následuje slavnostní odchod za doprovodu hudby.

³⁴ V Arnerově rukopisu po Irkanině zásahu přemluví otec svého syna Mora, aby se vzdal a předal Osmanovi dívku, což se také stane a tím boj končí.

3. 1. 1 Rozbor textu morešky

Ze samotného textu morešky je možné vyčíst určité informace, které na první pohled divák většinou nezaznamená. Jaké národnosti jsou černí moreškanti, je zřejmé ze samotného dialogu. Pojmenování Moro se v dialogu nepoužívá, je tak pouze nazvaná postava v dramatické části a v ústní tradici Korčulanů je tento název velmi oblíbený. Bílý car i bula několikrát nazývají Mora Arabem. Jak už bylo dříve řečeno, Španělé kdysi nazývali Araby Maury. Černí moreškanti jsou tedy Arabové. Moro je syn černého krále, což vyplývá se slov, které Otmanović říká Osmanovi: „*Ja car jesam, ti car jesi*“ a dále z věty, kterou Moro přemlouvá Bulu: „*Pitaj dalkle sve, što hoćeš, još kraljevstvo oca moga...*“. Z uvedených vět vyplývá ještě jedna zajímavost. Moro území svého otce nazývá královstvím, ovšem Otmanović sebe i Osmana nazývá carem. Korčulané pro představitele vojsk používají jednoznačně název králové (bijeli/crni kralj). To znamená, že v morešce jsou názvy král – car, království – carství synonymní výrazy stejného významu, které obecně pojmenovávají panovníky a jejich panství.

Národnost bílých nemůžeme z textu jednoznačně vyvodit, přesto nám některé verše k identifikaci červených mohou pomoci. Samotné jméno Osman je tureckého původu. V roztržce s Morem Osman říká: *Pored mojom krunu tvoju smiš postaviti gerdni Arape. Mene s tobom ki u boju mokrat uzom noge zape. Mene, koji svitom vlada, nikogar se ki ne bojim, od istoka do zapada poklon svita koj' dostojim?* Z toho vyplývá, že červený car je mocný panovník, který Mora mnohokrát porazil, svět se mu klaní od východu k západu a který se nikoho nebojí. Velmi intenzivně se proto nabízí vysvětlení, že se jedná o tureckého sultána. Dříve byla vlajka červeného vojska ozdobena půlměsícem, což je ještě jedním důkazem, že červený car je vůdce muslimského vojska, stejně jako černý. Děj recentní korčulské morešky se nezakládá na pravdivé události, jde čistě o smyšlený boj o ženu s pozadím turecko-arabského konfliktu (které probíhaly v 16.–17. století). Ovšem porážka černých, i když se v první linii jednalo o souboj o ženu, obsahuje i charakter porážky Arabů obecně, což lze vyvodit z posledních veršů: „*A sad si se podložio bit mi sužanj po sve vike*“. Děj morešky tedy není lokalizován na Korčulu. Moreška je v první řadě souboj dvou mužů o ženu, kterou milují. Je eticky správně zakončena tím, že se dívka vrací k tomu, koho má ráda od koho byla násilím odtrhnuta. V poslední době můžeme sledovat tendenci k zaměnění výrazu Arab za „dušmanin“ (nepřítel), čímž se pozornost stáčí čistě na boj kolem ženy a na mečový tanec jako takový.

Je nanejvýš pozoruhodné, jak na Korčule, v natolik silně katolicky založeném prostředí mohl vzniknout a udržet se tanec, ve kterém figurují dvě muslimská vojska. Samotní Korčulané si to vysvětlují pouze tím, že jejich předky přitahovala exotika a muslimští panovníci byli atraktivní postavy pro bojový tanec. Svou roli nejspíše sehrála i blízkost Dubrovnické republiky, která v minulosti, byť ne zadarmo, udržovala s Cařihradem korektní vztahy. Korčulané přitom bojovali proti Turkům v roce 1571 a z toho by bylo logičtější, aby se v korčulské morešce jednalo o souboj křesťanů s muslimy, ovšem tak tomu není.

3. 2. Figury v korčulské morešce

Bojový tanec následuje po úvodní dialogické části, během které přichází na scénu všichni aktéři morešky v čele s vlajkonoši. První část, kterou černý král začíná bojový tanec za doprovodu hudby je sfida, což znamená výzva. Moreška obsahuje sedm tanečních figur³⁵, ve kterých proti sobě bojují moreškanti za pomoci dvou stejně dlouhých kovových mečů. Každý úder mečem má svůj cíl, a pokud ho spoluhráč neodvrátí správným protiúderem, může dojít k poranění. Drobná zranění jsou součástí morešky, nikoliv však jejím účelem. Pokud jsou respektována pravidla hry (dostatečný prostor, správná podlaha, stejná fyzická kondice hráčů a především znalost figur), počet zranění je minimální. V některých případech se může odlomit špička meče a ta pak hráče zranit, na tato drobná zranění jsou však především mladí moreškanti pyšní. Na konec jednotlivých figur upozorňuje černý král pokřikem „pař“.

Mezi jednotlivými figurami mají moreškanti krátký odpočinek formou chůze v kruhu, ve kterém za sebou chodí střídavě červení a černí, meče mají v této fázi na ramenou (černí pouze levý, červení oba). Odpočinek neslouží pouze pro nabrání sil do další figury, nýbrž i k výměně zkřivených nebo zlomených mečů a v případě zranění k vystřídání moreškantů³⁶.

Obrázek č. 4. Vojska připravená k souboji

³⁵ Místními jsou figury nazývány kolpy (prvi kolap, dugi kolap...). Kolap (z italského) znamená úder.

³⁶ Výměnu moreškantů někteří odsuzují jako degradaci morešky. Část Korčulanů je toho názoru, že morešku by měl hrát pouze ten, kdo je fyzicky vybaven k tomu, aby ji odehrál celou. Na druhou stranu v případě zranění je vhodné mít zálohového moreškanta. Také mladí hráči vítají, když nemusí odehrát celou morešku.

Po čtvrté figuře vstupuje do hry bula s úmyslem souboj ukončit. To se jí ovšem nepodaří a po její intervenci následují ještě tři figury, které končí úplnou porážkou černých, kteří padají k zemi, a červený vlajkonoš nad nimi vyvěsí prapor. Poté, co se bula vrací k Osmanovi a je vysvobozena z pout, se černí zvedají ze země a všichni společně odchází ze scény ve slavnostním špalíru. Celá bojová část morešky je hrána za doprovodu místního orchestru, přičemž postava dirigenta je velmi důležitá. Dirigent je spojovacím článkem mezi moreškanty a hudebníky, udává rychlost morešky a délku odpočinkové fáze.

Obrázek č. 5. Bula se pokouší usmířit krále

„*Sfida*“ je nejstarší a nejautentičtější částí celé morešky. Úvodní část „*Sfidy*“ je odlišná oproti ostatním figurám v postavení moreškantů. Ve všech následujících figurách jsou moreškanti v kruhu, ve „*Sfidě*“ stojí dvě vojska naproti sobě a Moro se tanečnickými kroky pohybuje mezi nimi. Moro ve „*Sfidě*“ vyrazí proti Osmanovi, hrozí mu výpady s

Obrázek č. 6. Sfida

meči a krouživými pohyby ho vyzývá k boji. Osman výzvu přijímá a zapojuje se do „*Sfidy*“. Následně do šermování vstupují Otmanović a jeden červený moreškant, aby se síly na obou stranách vyrovnaly. Do druhé části „*Sfidy*“ se přidávají postupně všichni moreškanti a tvoří dvě kola, přičemž černí stojí nejprve ve vnitřním a poté ve vnějším kruhu. V kruhovém postavení zůstávají moreškanti do konce morešky. Dříve do „*Sfidy*“ vstupovali moreškanti po jednom nebo po dvou, to však znamenalo značnou časovou náročnost a „*Sfida*“ tak byla nejdelší částí morešky. Někteří autoři dříve řadili „*Sfidu*“ jako první figuru morešky³⁷, dnes je považována za jakousi přehru samotného boje a mezi tzv. kolpy není počítána.

³⁷ VULETIĆ, Vid, Vukasović: *Narodni običaji na otoku Korčuli*. Zagreb 1891, str. 10.

Všechny figury mají staré názvy, které je možné nějak opodstatnit, ovšem interpretace se liší a jsou spíše domněnkami než podloženými vysvětleními. Korčulané nepoužívají názvy, které jsou níže uvedeny a dokonce ani všem moreškátům nejsou známy či je znají v pokřivené podobě³⁸. V minulosti se předváděla i figura nazvána „*Španjoleta*“, z jejíhož názvu odvodil Vid V. Vukasović původ morešky. Tato figura se už delší dobu nehraje pro vysokou náročnost provedení. Podle místních, kteří vědí o „*Španjoletě*“ pouze z ústního podání svých předků, se jednalo o údery mečem vedené pod nohou. Různí autoři se rozcházejí v informacích, ve které části morešky se „*Španjoleta*“ hrála. Zatím co ji Vukasović umisťuje na samotný konec bojového tance, Foretić míní, že se hrála po páté figuře a intervenci buly³⁹.

1. figura – „*Rugier*“

Na začátku 1. figury černí moreškanti vskakují do vnitřního kruhu a meči provádí pohyby, kterými napodobují bodání, na což jim červení z vnějšího kruhu odpovídají výhrůžným zdvižením mečů. Poté proti sobě útočí oběma meči, v okamžiku srážky si vojska střídají pozice v kruhu. Červení se po několika úderech přemístí poskoky v kruhu ve směru hodinových ručiček k dalšímu soupeři. Celkem takto vystřídají pět partnerů v boji. Figura má charakter útoku červených, kteří mají strategicky lepší místo ve vnějším kruhu, černí se brání.

2. figura – „*Moreška*“

Figura „*Moreška*“ začíná podobně jako první figura. Černí jsou ve vnitřním kruhu, červení kolem nich. Červení před úderem zkříží meče nad hlavou a poté napadají spoluhráče seshora úderem pravého meče. Černí, kteří vedou údery zespoda, míří na krky červených a k boji používají oba meče. Útoky jsou prudké, od mečů létají jiskry. Postavení moreškantů se mění, což má znázorňovat vyrovnané postavení stran během boje. Černí se probójovávají do lepšího postavení, přesto na konci figury zůstávají ve vnitřním kruhu.

3. figura – „*Finta*“

Černí zprudka vyráží oběma meči s bojovým pokřikem „*pať*“, červení se brání pouze pravým mečem a umně se vyhýbají útokům černých. Moreškanti střídají svá postavení, černí s výhrůžným tasením obou mečů zespoda, červení ukazují svou sílu zdviženými zbraněmi. Červení opět střídají své protivníky pohybem do kruhu ve směru hodinových ručiček. V této figuře je důležitá přesná práce nohou, které provádí drobné poskoky.

³⁸ Rozhovor s Ing. Teo Divićem 23. 8. 2010, Korčula

³⁹ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 75

4. figura – „*Moro in dentro i para pie*“

Tato figura je rozdělena do dvou podfigur. Název první podfigury napovídá, v jakém postavení se nacházejí Morovi vojáci (ve vnitřním kruhu). Černí k boji používají oba meče, zesilují úderů přenášením váhy ve směru úderu. Červení, kteří úderů odvrací pouze pravým mečem, se pohybují v kruhu a tak střídají své černé protivníky. V této figurě bojuje každý se dvěma soupeři. V druhé části pátého kolpu je souboj razantnější, obě strany používají dva meče a útočí prudce na prsa protivníka. Černým se podaří probít se z vnitřní strany kruhu, ovšem jsou do něj opět červenými zatlačeni. Červení střídají soupeře pohybem v kruhu. Po páté figurě zasahuje do děje bula se snahou boj ukončit. To ovšem oba králové odmítají a souboj pokračuje.

5. figura – „*Križ*“

Figura „*Križ*“ (kříž), jejíž název napovídá, v jaké pozici se meče moreškantů octnou, je bezpochyby nejefektivnější pro diváky ovšem i nejnáročnější na provedení. Jedná se o kombinaci úderů a skoků na kolena, při kterých si moreškanti kladou překřížené meče nad hlavu a tak odvrací úder protivníka, který stojí nad nimi. V pozici na kolenu se ocitají střídavě červení i černí. Tempo hry je třeba zvolnit pro preciznost úderů nad hlavu, které jsou nebezpečné a musí být provedeny bez chyby.

Obrázek č. 7. Figura „*križ*“

6. figura – „*Rugier de fuorivia*“⁴⁰

V této figurě proti sobě všichni moreškanti bojují oběma meči a točí se ve dvou kruzích. Souboj se podobný jako v první figurě, bojuje se na stejnou melodii. Vždy dva moreškanti si při úderech střídají místa uvnitř a vně kruhu, po dobojování jedné části se červení posouvají k dalšímu protivníkovi.

⁴⁰ Kdysi moreška končila touto figurou, což je patrné z *Bogiščeva rukopisu* i z díla V. V. Vukasoviće.

Tato figura je posledním pokusem černých vymanit se ze svíravého postavení, do kterého je dostává Osmanovo vojsko. Boj se stupňuje a přibližuje ke konci.

7. figura – „Sedmi kolap“

Sedmá figura je počátek konce černých, kteří jsou ve vnitřním kruhu obstoupeni červenými a jsou nuceni dále ustupovat a zmenšovat průměr kruhu. Černí se urputně brání oběma meči, červení je napadají pouze pravým mečem a zlehka kolem nich krouží. Údery jsou přesné, jejich četnost a tempo stoupá, dokud černí nepadnou na záda a tak se červeným naprosto vzdají. Ti nad nimi drží pozvednuté zbraně a jejich vlajkonoš zamává několikrát vlajkou nad poraženými. Moro snímá korunu, předává Osmanovi bulu a odhazuje meče, které ho v boji zradily. Tuto figuru zavedl v roce 1897 moreškant Ivo Tedeschi s úmyslem zvýraznit porážku černého vojska⁴¹.

Dříve moreška končila pouze předáním buly a dialogem, ve kterém se Moro vzdává. Po sedmé figuře následuje triumfální odchod všech herců za doprovodu orchestru. Diváky někdy překvapí, že se moreškanti (ani členové orchestru s dirigentem) po vystoupení nevrací a neuklání se.

Obrázek č. 8. Sedmá figura

Obrázek č. 9. Černí jsou poraženi

Obrázek č. 10. Odchod ze scény

⁴¹ FORETIĆ Vinko, *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 75

3. 3. Být vyvolená, být bula

Každá malá Korčulanka sní o tom, že se jednoho dne stane bulou. Tento sen se však splní pouze malému množství zdejších dívek. Pro cizího pozorovatele se může jednat o malichernost, pro dospívající obyvatelky Korčuly jde o „problém dne“.

Od roku 1944, kdy byla moreška na Korčule obnovena, máme četnější informace o jejích členech⁴². Bulou se tehdy mohla stát dívka od 16 do 18 let, která splňovala určité požadavky. Hlavním kritériem při výběru budoucí buly bylo místo původu. Dívka musela být narozena na Korčule. Dále musela mít štíhlou postavu, zvučný hlas a cit pro

Obrázek č. 11. Bula Daniela Tedeschi

scénu a herectví. U buly jsou totiž přednes a herecké schopnosti důležitější než vzhled. Nádherný kostým skryje případné vady na kráse, ovšem hlasový projev musí být přesvědčivý. Buly se učí, aby mluvily nahlas a přesto nekřičely, aby jejich slovům bylo rozumět i přes závoj, který zakrývá jejich tvář. Hrát bulu znamenalo pro dívku velkou čest, protože v té době byly pro tuto roli vybrány pouze dvě dívky.

Slavnostní vystoupení na den sv. Teodora, či v Den povstání chorvatského národa doprovázela tradice odchodu pro bulu do jejího domu. Moreškanti v kostýmech za doprovodu bubeníka procházeli nejprve celým městem a pak zamířili pro dívku. Bula už na ně čekala připravená v obleku společně s celou rodinou, pro kterou to byla mimořádná pocta. Matka buly nabídla moreškantům malé pohoštění a poté už následoval slavnostní průvod městem s bulou až k místu, kde měla být moreška předvedena. Průvod měl svou pevnou podobu. Moreškanti pochodovali za sebou ve dvou řadách, které vedli králové, mezi nimiž šla bula. V čele průvodu šli vlajkonoši. Dnes se také chodí pro bulu, rozdíl nastal v tom, že se ze skromného pohoštění moreškantů stala opravdová hostina. Kvůli tomu byla tato tradice posunuta o dva dny před slavnostním vystoupením, jelikož hrát morešku po vydatné hostině by bylo takřka nemožné a z důvodu konzumace alkoholu i nebezpečné.

⁴² NIEMČIĆ Iva, *Ples pod oštricama*. In: Otok Korčula (biseri Jadrana). Zagreb 2004, str. 63.

Bývalo zvykem, že moreškanti dávali bule svatební dar a to byl zároveň i dar na rozloučenou, jelikož po svatbě dívka většinou opouštěla roli buly⁴³. Typickým darem býval zlatý prsten, náramek nebo brož. Dar byl dívce podle nepsaného pravidla předán dva dny po svátečním vystoupení, tj. 29.7. Tento zvyk obdarovávání buly vymizel po válce, ovšem od roku 2001 dostávají všechny buly na památku zlaté dalmatské náušnice.

Tradice zakončení „bulske kariéry“ po svatbě či narození dítěte se postupem času uvolnila. Od počátku 70. let se moreška předvádí během letní sezony několikrát týdně. Z toho důvodu vzrostl počet bul, které se střídají na jednotlivá představení. Všichni členové morešky však vědí, že je vždy jedna hlavní, nejlepší bula, která účinkuje významných představeních. Ostatní dívky jsou nazývány tzv. „turistickými bulami“. To ale neznamená, že divák, který shlédne morešku s jinou bulou, je o něco připraven.

Bývalé buly, i ty, kterým by ty současné mohly být vnučkami, se shodují v tom, že text morešky je nezapomenutelný a mohly by ho kdykoliv celý odrecitovat z paměti. Buly svou roli chápou jako největší uznání, kterého se dívka na Korčule může dočkat a na otázku, co pro ně znamená či znamenalo být bulou, shodně odpovídají: čest, hrdost, uznání, ovšem v první řadě vyjádření lásky ke Korčule a jejím tradicím.

3. 4. Moreška očima moreškantů

Pro každého moreškanta, stejně jako pro každou bulu, znamená hrát morešku především udržovat tradici, kterou oni chápou jako součást svého života. Je velmi důležité mít na paměti, že Korčulané jsou vůči všem aktérům v morešce velmi kritičtí a očekávají od nich, ačkoliv jsou amatéry, profesionální výkony. Hraní morešky se dědí z generace na generaci a podle nepsaného pravidla se mužští potomci řadí do černého nebo bílého vojska podle toho, do kterého spadali jejich otcové či dědové. Stejně tak se i role krále a Otmanoviće dědí z otce na syna. Aby se chlapec mohl stát moreškantem korčulské morešky musí, podobně jako bula, splňovat určitá kritéria. Bydliště na Korčule je prvním z nich, dále je kladen důraz na fyzickou vybavenost tanečníka, neboť moreškant by měl být schopný odehrát celou morešku. Moreškanti jsou v dnešní době muži v široké věkové kategorii (14-50 let), i když mnozí z nich se domnívají, že všichni tanečníci by měli být ve stejné fyzické kondici, která je většinou daná věkem. Moreška je dynamický tanec s relativně nebezpečnými rekvizitami, proto hráči vítají stejnou fyzickou kondici a podobnou věkovou skupinu všech moreškantů.

⁴³ Rozhovor s Ing. Teo Divičem, Korčula 23. 8. 2010.

Během Morešky se hráči neustále střídají, na odhadování intenzity úderu protihráči není v některých figurách čas. Je tak pochopitelné, že moreškanti nejradši hrají proti rovnocennému soupeři. Svou roli hraje také výška hráčů. Do černého vojska jsou řazeni hráči nižšího vzrůstu, červení by naopak měli být vysocí, silní muži.

Někteří černí moreškanti prosazují černění tváří při všech představeních, jiní jsou proti tomu, či souhlasí s černěním pouze při důležitých vystoupeních⁴⁴. Černění kdysi neodmyslitelně patřilo ke kostýmu černého vojska a mělo dodat černým tanečníkům na věrohodnosti. Současní moreškanti při četnosti vystoupení dvakrát týdně tento názor většinou nesdílí. Mají k tomu obvykle dva důvody, prvním z nich je tvrzení, podle kterého je Moreška dostatečně atraktivní a přesvědčivá i bez černých tváří Morova vojska. Druhým argumentem je skutečnost, že barvení tváří pouze na sváteční vystoupení v den 29. 7. podtrhuje jeho výjimečnost.

Obrázek č. 12 Legendární králové HGD „Sv. Cecílija“

3. 5. Kvantita versus kvalita

Když se v 70. letech na Korčule začal rozvíjet turistický ruch, Korčulané si začali uvědomovat, jak důležitým symbolem se moreška pro jejich turisty stane. Postupem času se moreška stala jedním ze specifíků, kvůli kterému turisté na Korčulu jezdí. Možnost shlédnout ji mají všichni, kteří na ostrově stráví několik dní. Četnost letních představení má však i negativní dopad na morešku a mnozí hráči jsou si toho vědomi. Častá představení si žádají větší počet moreškantů, kteří se podle časových možností střídají na vystoupeních.

Jádro morešky, které tvoří Osman, bula, Moro a Otmanović spolu s několika dalšími zkušenými hráči, zůstává na až na výjimečné případy stejné. Velká část obou vojsk se však na různá představení v létě střídá, což může vést k nesehranosti hráčů. Zejména bývalí moreškanti tvrdí, že častá představení morešce škodí a navrhují snížení počtu vystoupení,

⁴⁴ Dnes se moreškanti černí pouze na slavnostní představení na den patrona města sv. Teodora 29.7.

čímž by zároveň stoupla jejich prestiž i kvalita. Navrhují, aby se dopředu vyhotovil plán představení a zájemci o morešku by si podle toho naplánovali termín pobytu na Korčule. Z vlastní zkušenosti vím, že přestože se moreška hraje dvakrát týdně, jsou lístky vždy vyprodané. Navržený postup by v momentální situaci Korčule i morešce spíše ublížil, než prospěl. Navíc Korčula nemá prostory k tomu, aby pořádala exkluzivní vystoupení pro větší počet diváků méně často. Pokud ovšem přemýšlím o významu Morešky pro turisty, vzrostl by dle mého názoru několikanásobně, kdyby se o to vedení morešky snažilo. Ještě stále existuje velký počet turistů, kteří přijíždějí na Korčulu bez jakéhokoliv povědomí o morešce. Propagační materiály o Korčule by měly klást větší důraz na jedinečnou tradici svého mečového tance⁴⁵.

Dnes na Korčule působí dvě skupiny, které morešku předvádí: *Kulturno umjetničko društvo „Moreška“*⁴⁶ a *Hrvatsko glazbeno društvo „Sv. Cecilija“*⁴⁷. *KUD „Moreška“* byl založen roku 1950 jako *RKUD* (radničko kulturno umjetničko društvo) a od roku 1971 předvádí kromě morešky i jiné folklorní tance. *HGD „Sv. Cecilija“* byl založen roku 1883⁴⁸ a morešku předvádí od roku 1991. Během letní sezony se tyto dva spolky střídají v představeních a to vždy po týdně. Vstupenka na morešku činí již několik let 100 kun.

Moreška se, pokud počasí dovolí, předvádí na otevřené scéně, nejčastěji v podhradí kamenné pevnosti u vstupu do staré části města. Tento ambient dodává morešce na dojmu starosti. Je nesrovnatelně emotivnějším zážitkem shlédnout morešku zde, mezi starodávnými kamennými zdmi Korčuly, než kdekoli jinde. Moreška je jednoznačně nedělitelnou součástí starověkého města a současně života všech Korčulanů. Na otázku, zda si Korčulan dovede představit Korčulu bez morešky nebo naopak, zní bezkompromisní odpověď: ne. Moreška se tak stává jedním z autoidentifikačních prvků Korčulanů.

⁴⁵ Moreška by se velmi lehko mohla stát poznávacím znamením Korčuly, stejně jako např. hradby Dubrovníku, či Zlatni rat na Visu. Spíše než upozorňovat turisty na dům Marka Pola by se mělo právě na morešku, ta alespoň není diskutabilním bohatstvím Korčuly.

⁴⁶ *KUD „Moreška“*, Kulturní umělecký spolek „Moreška“

⁴⁷ *HGD „Sv. Cecilija“*, Chorvatský hudební spolek „Sv. Cecilie“

⁴⁸ KRALJEVIĆ, Stanka, *Šetnja kroz milenije*. In: Otok Kotčula (biseri Jadrana), Zagreb 2004, str. 208

4. Doprovodné elementy morešky

Korčulská moreška je tvořena mnoha prvky, které spolu neodmyslitelně souvisí a vytváří celistvou podobu tohoto mečového tance. Bez jednotlivých stavebních článků morešky, kterými jsou hráči se svými kostýmy a veškerými dalšími rekvizitami, orchestr a spojovací osoba dirigenta, by byla moreška neúplná a hybridní.

4. 1. Hudební doprovod

Hudební doprovod je důležitou součástí morešky a podobně jako samotný bojový tanec prošel řadou změn, než se ustálil do dnešní podoby. Korčulská moreška se v dnešní době předvádí za doprovodu hudby, kterou v roce 1937 sestavil Krsto Odak. V minulosti byl však hudební doprovod chápán jako podřadný a hlavní důraz byl kladen na tanec a boj, hudba byla sekundární záležitostí. Zoran Palčok ve své studii „*Muzika kočulanske moreške*“⁴⁹ dokonce tvrdí, že moreška v sobě obsahuje hudbu i bez hudebních nástrojů, jelikož je plná tónů, které vychází z úderů mečů a skoků na dřevěné podlaze.

4. 1. 1 Původní hudební doprovody korčulské morešky

O původní hudbě korčulské morešky nemáme mnoho informací a ty, které o ní hovoří, ji označují za něco vedlejšího. Morešku kdysi doprovázel jeden nebo více dechových nástrojů, případně dudy, které se v síle zvuku nemohly měřit se zvuky úderů mečů, a hudba v nich naprosto zanikala⁵⁰. Nejstarší rukopisy morešky, které byly nalezeny na Korčule, neobsahují záznam hudebního doprovodu. První zmínkou o něm je zápis z roku 1838, kdy morešku na Korčule shlédl saský král Fridrich August II⁵¹. Morešku tehdy doprovázely pouze troje housle a jedna flétna. Nejstarší dochovaný notový zápis pochází z cavtatského „*Bogišičeva rukopisu*“ (vznikl nejpozději roku 1877), který kromě něj obsahuje i dialog morešky a krátký popis jednotlivých figur s jejich názvy⁵². Jedná se o noty pro klarinet ke „*Sfidě*“ a všem tanečním figurám včetně „*Španjolety*“, která měla jako jediná odlišnou melodii od všech ostatních figur. Moreška na Korčule se hrála s tímto doprovodem ještě v polovině 19. století. Postupně se však Korčulanům takovýto doprovod přestat líbit, považovali ho za jednotvárný a žádali o změnu. Na Korčule existoval městský orchestr

⁴⁹ PALČOK Zoran, *Muzika Korčulanske moreške*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 163

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 81

⁵² MAROŠEVIĆ, Grozdana, *Korčulanska moreška ruggiero i spagnoletta*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 353

žesťových nástrojů, který pravidelně pořádal koncerty pro veřejnost. Jeden z jeho dirigentů, Josip Svoboda, vypracoval pro svůj orchestr hudbu na motiv morešky a zahrnul ji do koncertního vystoupení. Tento počín se nejspíše stal impulsem k vytvoření adekvátní orchestrové hudby k morešce.

Korčulané se na začátku 20. obrátili na svého spoluobčana Dominika Guinia⁵³ (1834–1911) s prosbou, aby sestavil nový hudební doprovod k morešce. Guinio se úkolu ujal a v letech 1897–1901 jej zkomponoval⁵⁴. Léta vytvoření notového zápisu odvozujeme od roku 1897, ve kterém Ivo Tedeschi sestavil 7. figuru pro morešku a Guiniův doprovod s ní již počítá a ukončujeme rokem 1901, kdy byla moreška s novou hudbou poprvé předvedena. Guinio ve své verzi zachoval starý notový zápis „*Sfidy*“ a jedné figury, k ostatním pak vytvořil novým spojením úseků melodií z oper (např. *Mignon*). Jeho hudební doprovod obsahoval i noty k figuře „*Španjoleta*“, která se v té době již nehrála. Guinio nejspíše předpokládal, že dojde k obnovení a znovuzavedení této figury. Nový hudební doprovod byl moreškantý přijímán s nedůvěrou a velmi pozvolna, ještě několik let po jeho vzniku byla moreška hrána za doprovodu staré melodie. Až v letech 1921 – 1937 se Guiniova melodie dostala na scénu společně s moreškou⁵⁵. Ze strany diváků a posluchačů se však ozývaly nespokojené komentáře. Hudební doprovod se totiž neztotožňoval s tempem jednotlivých úderů a poskoků. Hudebníci si hráli svoje, moreškanti svoje, což nutně vyvolávalo celkový dojem nesourodosti. Přestože Guiniův hudební doprovod budil rozpaky a nebyl pro bojový tanec vhodný, znamenal pro vývoj hudby k morešce značný posun vpřed. Na hudební stránku morešky se začaly klást čím dál větší nároky a z původně sekundárního prvku v morešce se postupně stal rovnocenný.

4. 1. 2 Nutné změny

V letní sezoně patřila moreška v polovině 30. let k jedné z největších atrakcí Korčuly, ovšem ani turisté se neubránili připomínkám k hudbě, která morešku jako bojový tanec devalvovala. Začalo se tedy vážně uvažovat o sestavení nového hudebního doprovodu. Mezi stálé sezonní hosty na Korčule patřil mimo jiné i hudební skladatel Krsto Odak (1888 – 1965),

⁵³ Dominik Guinio byl inspektor vojenské muziky v období Rakousko – Uherské monarchie, pobýval na Korčule a od roku 1893 byl v penzi v Českých Budějovicích.

⁵⁴ MAROŠEVIĆ, Grozdana, *Korčulanska moreška ruggiero i spagnoletta*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 369.

⁵⁵ PALČOK Zoran, *Muzika Korčulanske moreške*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 165–167.

který se s problematikou hudebního doprovodu morešky seznámil⁵⁶. Právě jemu Korčulané v roce 1936 nabídli, aby jim sestavil novou hudbu, která by se k morešce hodila a pozvedla by její úroveň. Odak tuto nabídku přijal a nový hudební doprovod sestavil na základě podrobné analýzy jednotlivých figur. Už v příštím roce 1937 se předváděla moreška s Odakovým doprovodem, který stavěl hlavní váhu na melodii jednotlivých figur. Nová hudba měla více hudebních částí než Guiniova⁵⁷. Zahrnovala úvodní melodii, která se později stala znělkou morešky, melodii pro příchod černého a červeného vojska na scénu, „*Sfidu*“, pět melodií pro sedm bojových figur (1. a 4., 3. a 5. mají totožné melodie) a závěrečnou vítěznou melodii. Přestože je Odakův doprovod z dnešního hlediska nesrovnatelně lepší a příznačnější pro morešku, místní si na něj zpočátku nemohli zvyknout a podobně jako dříve Guiniovu verzi její přijímali rozporuplně. Hlavní zásluhu na přijetí nové hudby měli moreškanti, kteří přesvědčili diváky, že se jim moreška lépe předvádí podle nové hudby, která neobsahuje melodické nesrovnalosti. Určující bylo také přesvědčení dirigenta orchestru Josipa- Bepice Svobody, který se odmítal vrátit ke Guiniově hudbě, což někteří starousedlíci navrhovali. Postupně se hlas kritiky utišil a nová hudba byla přijatá. Odakovou hudbou moreška získala nový výraz, ve kterém hudba podtrhuje dění na scéně.

4. 1. 3 Špatná volba

V roce 1941 se Korčula octla pod italskou okupací. V následujících letech kulturní život ve městě utichl a zároveň s ním i předvádění morešky. Sokolský dům, ve kterém se nacházely rekvizity morešky společně se všemi notovými zápisy používali Italové ke svým účelům a všechny nepotřebné věci z něj zničili. Tak podlehl zkáze i Odakův notový zápis. Ke konci války se začal probouzet kulturní život ve městě. Korčulané chtěli obnovit morešku, ovšem chyběl jim hudební doprovod. Odak byl tehdy v Záhřebu a tak Korčulané požádali o pomoc jiného hudebního skladatele, Bruna Bjelinského, který strávil na Korčule období let 1941–1943⁵⁸. Nová verze hudebního doprovodu od Bjelinského z roku 1944 se skládala z melodií dalmatských a národních korčulských písní. Bjelinski ovšem nepřizpůsobil hudbu místním podmínkám a dovednostem hudebníků a pro složitost provedení se stala na Korčule neproveditelnou. Bruno Bjelinski poté tuto kompozici rozšířil a dále propracoval, a vznikla z ní známá *Suita iz Korkyre* (1944).

⁵⁶ Tamtéž, str. 169.

⁵⁷ Tamtéž, str. 174.

⁵⁸ Tamtéž, str. 177.

4. 1. 4 Definitivní řešení problému

Moreškanti přesto toužili předvádět morešku a tak se dirigent orchestru Josip Svoboda rozhodl k řešení situace navrácením se ke staré Guiniově hudbě, kterou si pamatoval a z paměti ji přepsal pro všechny hudebníky. Jednalo se pouze o dočasné řešení. Roku 1947 měla moreška reprezentovat Jugoslávii na *Světovém festivalu mládeže* v Praze a do té doby chtěli mít Korčulané adekvátní hudební doprovod. Josip Svoboda v té době žil v Záhřebu a tak se obrátil na Krsta Odaka s prosbou o znovuvytvoření hudebního doprovodu pro morešku. Společnými silami obnovili původní notový zápis a na návrh Svobody některé složitější úseky zjednodušili. Do Prahy v červenci roku 1947 již jeli moreškanti s novým doprovodem. Odakův notový zápis se jako jediný ukázal být vhodný pro mečový tanec a dodnes se proto hraje moreška podle něj. V současné době existují na Korčule dva hudební orchestry se svými dirigenty, které doprovází morešku. Jsou to soubory HGD „Sv. Cecijla“ a KUD „Moreška“ (viz dále), oba čítají přibližně 30 stálých členů.

4. 2. Kostýmy korčulské morešky

Kostýmy moreškatnů a buly tvoří nedílnou součást morešky, dotvářejí její kolorit a podávají divákovi na první pohled základní informace. Podle kostýmů je pochopitelné, že se jedná o dvě vojska, jedno oblečené do červených, druhé do černých obleků, které vedou králové (podle koruny) a kteří se uchází o dívku oblečenou do tureckého oděvu. Kostýmy všech moreškatnů jednoho vojska jsou totožné, bohatější a honosnější je mají pouze králové a Otmanović. Rozdíl mezi kostýmem červených a černých jsou dlouhé rukávy na černých kostýmech, aby tak černí věrohodněji působili jako bojovníci tmavé pleti. Obleky morešky jsou záměrně velmi nápadité a výrazné z důvodu absence jakýchkoliv kulis, které by dovysvětlovaly obsah děje. K drobným proměnám na kostýmech docházelo při každé nové zakázce, vždy však šlo jen o nepatrné změny, které měly vylepšit praktickou či vizuální stránku, základní rysy kostýmů zůstaly nezměněny. Všichni členové morešky měli dříve svůj oblek schovaný doma a pečovali si o něj sami⁵⁹. Založením souborů, které morešku předvádí, vznikly i společné prostory, kde jsou uloženy veškeré rekvizity i hudební nástroje orchestru. Obě skupiny mají své garderobiérky, které se o obleky starají.

⁵⁹ IVANČAN, Ivan, *Narodni plesni običaji južne Dalmacije*. Zagreb 1985, str. 369.

4. 2. 1 Kostýmy moreškantů

Kostýmy moreškantů nemají nic společného s národními chorvatskými kroji a nejsou podobné ani historickým krojům Španělů či Maurů⁶⁰. Přestože se nejstarší kostýmy korčulské morešky nedochovaly do dnešních dnů, z publikací o morešce a především ze starých fotografií či kreseb je patrné, že byly těm dnešním velice podobné. Stejně jako docházelo v hudebním doprovodu i v tanci ke změnám, prošly si úpravami i obleky moreškantů. Především byly měněny detaily v ornamentech, kterými jsou obleky pošity.

Obrázek č. 13. – 15. Změny ve zdobení královské koruny (1956–2010)

Obleky moreškantů jsou ušity z černého a červeného hedvábí a skládají se z několika kousků: podkolenky, kalhoty, pás, bílé plátno, sukně, blůza, čepice, boty a dva meče. Kostýmy jsou pro větší efektivnost ozdobeny třpytivými výšivkami, třásněmi (u černých obleků stříbrnými, u červených zlatými), flitry a čepice sklíčky. Obleky králů a Otmanoviće jsou zdobeny bohatější výšivkou a větším počtem flitrů. Ze starých fotografií je patrné, že nazdobené obleky byly pouze královské, zatímco obleky vojáků byly hladké, bez výšivek. Všichni moreškanti mají na hlavě čepici v barvě svého kostýmu. Tato čepice je ozdobena čtyřmi sklíčky na vystouplých částech a umělým perem (bílo-černé u černých, bílo-červené u červených moreškatnů). Králové a Otmanović mají hlavu ozdobenu korunou. V současné době mají korunu, avšak méně honosnou, i vlajkonoši. Na fotografiích pocházejících od poloviny 20., do konce 60. let minulého století vidíme, že koruny byly ozdobeny půlměsícem s hvězdou. Posléze se od zdobení korun upustilo, dnes jsou opět bohatě zdobené, ovšem bez motivu půlměsíce s hvězdou. Celkový vzhled černých moreškantů v minulosti dotvářely

⁶⁰ GJIVOJE, Marinko: *Kostim i oružje korčulanske moreške*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 198

načerno obarvené tváře. Od tohoto zvyku se postupně upustilo a dnes si moreškanti barví líce pouze na slavnostní představení na svátek sv. Teodora.

Kdysi bývaly meče různě dlouhé, meč pro levou ruku měřil 56 cm, pro pravou 62 cm⁶¹. Z důvodu zjednodušení technické stránky v případě nutnosti výměny meče v průběhu představení byly meče zkráceny do stejné délky. V minulosti byly meče ostré, dvojbřité, což znamenalo značné nebezpečí při boji. Dnes jsou meče dlouhé 50 cm a jsou tupé. Vyrobeny jsou z ocele. Šátek z bílého plátna (35x35cm), který mají všichni moreškanti za pasem, plní praktickou funkci. Moreškanti ho používají v odpočinkové fázi mezi figurami k otření potu na ruku nebo krve v případě poranění.

Obrázek č. 16. Meč z morešky roku 2002

Vlajkonoš je v dnešní době oblečený ve stejném oděvu jako moreškanti, s tím rozdílem, že nemá meč a na hlavě má korunu, o něco méně zdobenou než králové a Otmanović. Ze starých fotografií je však patrné, že v minulosti měli vlajkonoši na rozdíl od ostatních moreškantů dimije.

Obrázek č. 17. – 19. Změny na vlajkách a v oblecích vlajkonošů (1924 – 2010)

⁶¹ Tamtéž, str. 200.

I prapory vlajkonošů zaznamenaly v průběhu vývoje morešky patrné proměny. Kdysi bývaly zdobeny podobně jako koruny králů hvězdou a půlměsícem, posléze byly tyto motivy přemístěny na vrchol tyče, z které vlajka visí. Dnes se tyto znaky na vlajce neobjevují, vlajky jsou pouze obroubené okrasnými třásněmi. Obuv moreškatů je jednoduchá, nízká pod kotníky, z hladké kůže v černém a červeném provedení.

4. 2. 2 Oblek buly

Oblek buly se skládá se z hedvábné světlé blůzy ke krku, vesty ze semiše, průhledného závoje, širokých zlatých zmijí, střevíčků a okovů, kterými má spoutané ruce. Stejně jako kostýmy moreškantů prošel i on ve vývoji morešky několika úpravami. Na fotografiích můžeme sledovat změny v provedení závoje, který byl původně velmi dlouhý a měl otvor na oči, posléze byl zkrácen a dnes je opět velmi dlouhý, ovšem bez otvoru na oči. Závoj je spojen s kloboučkem z červeného semiše se zlatým zdobením. Střevíčky byly v různých etapách morešky odlišné: obyčejné černé, na podpatku, nazouvací. Varianta obleku, ve které měla bula místo halenky a vestičky pouze podprsenku a tím odhalené břicho, neměla dlouhého trvání. Můžeme ji nalézt na fotografiích z let 1966 – 1971. Barva dimijí se většinou lišila pouze v tónech, obvykle byly jako dnes ve zlatém provedení.

Obrázek č. 20. – 23. Varianty kostýmu buly od roku (1924 – 2010)

5. Moreška v 19. a na začátku 20. století.

Moreška se v 19. století předváděla pouze několikrát ročně, v některých letech vůbec, v jiných pouze jednou⁶². Představení bylo určeno pro slavnost v den sv. Teodora, dále se moreška předváděla o masopustu nebo jako zábava pro vážené hosty. Tak byly moreška v roce 1838, předvedena saskému králi Fridrichu Augustu II⁶³. O této události se dovídáme z cestopisu Bartolomea Biasoletta z roku 1841. Biasoletto zmiňuje, že morešku hrálo 10 – 12 hráčů na obou stranách, popisuje kostýmy, meče i jednotlivé figury. Dále uvádí, že morešku doprovázely troje housle a jedna flétna. V letech 1858 a 1875 předvedli moreškanti svou bojovou hru pro císaře Františka Josefa I. Archivní záznamy o této události se bohužel nedochovaly, ovšem informuje nás o tom zadarský *Národní list* z roku 1875 a dále cestopis Cesara Garimbertiho „*O císařově putování na relaci Terst – Gorica – Benátky – Istriie – Dalmácie – Rijeka, v dubnu a květnu roku 1875*“⁶⁴. Od druhé poloviny 19. století máme více informací z tisku (*Narodni list, Crvena Hrvatska, Hrvatska kruna, Smotra Dalmatinska*) o vystoupeních morešky ať už na Korčule, či mimo ni.

5. 1. Moreška a slavnost sv. Teodora

Většina představení morešky se v předminulém století vztahovala k svátku sv. Teodora, spadající na den 29. 7. Svatý Teodor je ochránce Korčuly, jeho ostatky jsou uloženy v korčulské katedrále sv. Marka ve zlaté truhle pod hlavním oltářem. Relikvie toto mučedníka byly ve 30. letech 18. století převezeny z římských katakomb a korčulské katedrále předány roku 1756⁶⁵. Od tohoto roku je sv. Teodor považován za městského spolupatrona. Hlavním patronem Korčuly je sv. Marko, to byl ovšem také patron Benátské republiky, pod jejíž nadvládou byla Korčula v minulosti po dlouhou dobu⁶⁶, a proto slaví Korčulané především svátek sv. Teodora. Na Korčule existují tři katolická bratrství, jejichž příslušníci (pouze muži) nosí v tento den v procesí kolem starého města, jenž je svátečně nazdobeno, zlatou truhlu s ostatky sv. Teodora, voskové svíce, kříže a vlajky svých bratrství. Jedná se o velmi starý zvyk, který je od druhé poloviny 18. století zachován dodnes. Večer po náboženské slavnosti následuje slavnostní představení morešky.

⁶² OREB, Franko: *Izvođenje moreške tijekom 19. i početkom 20. stoljeća u Korčuli i izvan nje*. In: Korčulanska moreška, Korčula 2006, str. 143-144.

⁶³ Tamtéž, str. 145.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ TULIĆ, Damir: *Korčula u svjetlu sv. Todora*. In: Hrvatska revija. Zagreb 2003, br. 2, str. 102.

⁶⁶ GJIVOJE, Marinko: *Otok Korčula*, Zagreb 1969, str. 50.

Z článků, které se vztahovaly k této události, můžeme vyčíst krom pojednání o morešce i průběh celé slavnosti, na kterou se sjížděli lidé ze všech částí ostrova, Pelješce a Dubrovníka. Jelikož se jednalo o svátek náboženský, bývali Korčulané poctěni přítomností dubrovnického biskupa, který sloužil bohoslužbu v katedrále⁶⁷. Po odpolední mši svaté následovalo procesí kolem města. Večer po ukončení náboženské slavnosti se předváděla moreška a poté následoval koncert místního orchestru. Významné bylo představení morešky v roce 1901. Tehdy Korčulané slavili 600. výročí od založení korčulského biskupství a bratrství Všech Svatých. Na toto vystoupení se moreškanti připravovali celý rok a o jejich přesvědčivosti během vystoupení se můžeme dočíst v tisku *Crvena Hrvatska* a *Narodni list* z r. 1901. Téhož roku hostovali Korčulané s moreškou a orchestrem na Visu, který právě slavil 100. výročí přenesení sv. Vincence z Říma na Vis⁶⁸.

Obrázek č. 24. Procesí s relikviemi sv. Teodora

Obrázek č. 25. Vlajka sv. Todora

5. 2. Moreška v rámci Sokola

Od roku 1905, kdy byl na Korčule založen chorvatský Sokol, který zařadil morešku do svého programu, se představení morešky spojilo se sokolskými slavnostmi⁶⁹. I v následujících letech se konala pravidelná představení 29. 7. Sokol zavedl v morešce určité změny.

⁶⁷ Katedrálou nazýváme kostel, ve kterém má svůj stolec biskup. Korčula byla biskupstvím od roku 1300–1828, kdy byly přičleněna pod dubrovnické biskupství. Název katedrála se pro korčulský kostel sv. Marka udržel dodnes.

⁶⁸ OREB, Franko: *Izvođenje Moreške tijekom 19. i početkom 20. stoljeća u Korčuli i izvan nje*. In: *Korčulanska moreška*. Korčula 2006, str. 147 – 148.

Z původně bojového tance se stalo spíše gymnastické cvičení a hra celkově získala mírnější podobu. Sokol spolupracoval s místním orchestrem a proto se moreška nadále předváděla za hudebního doprovodu. Korčulané se svou moreškou se účastnili *Prvního chorvatského všesokolského sletu* v Záhřebu roku 1906. Jedno z nejdůležitějších představení morešky v provedení Sokola se uskutečnilo při druhém sokolském sletu roku 1911 v Záhřebu v Chorvatském národním divadle. Korčulští sokolové tehdy sklidili velké uznání. Poslední záznam v tisku o představení morešky před 1. světovou válkou máme z roku 1912 (*Narodni list*, 1912), od té doby do konce války se žádné tehdejší periodikum o morešce nezmiňuje⁷⁰.

V období první světové války se nekonala žádná vystoupení morešky a v následujícím období 1918–1921, kdy byla Korčula pod italskou okupací, ji několikrát předvedli korčulští Italové v italském jazyce⁷¹. Po roce 1921 fungovaly ve městě dvě sokolské skupiny, Jugoslávský a Chorvatský sokol. Rozdělení členů spočívalo v politické orientaci (jedni byli pro integrální jugoslávství v rámci Království SHS, druzí žádali větší míru autonomie Chorvatska). Postupně došlo k naprostému rozkolu sokolských skupin a tak se stalo, že na jedné slavnosti byla moreška předvedená od obou sokolských spolků. Když v lednu 1929 zavedl král Alexandr Karadjordjević absolutistickou diktaturu, byl Chorvatský sokol zakázán a moreška se stala součástí Jugoslávského Sokola. Představení se hrála za doprovodu již zmíněného Guiniova notového zápisu. Sokol v rámci propagace morešky vytisknul na Korčule v malé tiskárně brožuru „*Moreška, starinska korčulanska viteška igra*“ s krátkým úvodem a textem morešky. Produkce morešky pod vedením Sokola skončila roku 1941, kdy druhá světová válka přerušila kulturní dění a Korčula se opět dostala pod italskou okupaci. Do té doby se korčulští sokolové zúčastnili sletu v Dubrovniku roku 1923, předvedli morešku ve Splitu roku 1926 na fotbalovém hřišti v rámci rozšíření slavností sv. Teodora do Splitu, kde po válce žilo mnoho Korčulanů, dále v Sarajevu a Bělehradě na *Festivalu národních her* v roce 1929⁷².

⁶⁹ FAZINIĆ, Alena, *Nekoliko podataka o moreški*. In: Korčulanska moreška, Korčula 2006, str. 141.

⁷⁰ Tamtéž, str. 150.

⁷¹ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 45.

⁷² Tamtéž, str. 49.

5. 3. Poválečná obnova morešky

Po kapitulaci Itálie roku 1943 se na Korčule vylodilo německé vojsko, které pak okupovalo Korčulu do prosince roku 1944⁷³. Pro Kočulu to bylo chmurné období, během kterého zažila četné bombardování. Po odchodu německých vojáků bylo město, ve kterém zůstalo jen několik stovek obyvatel, zcela zdecimováno. Mnoho domů bylo zbořených, nefungovala elektřina, chybělo základní zásobování potravinami. Přesto obyvatelé v krátké době opět zprovoznili své dílny a loděnici. V lidech se po neveselém období zrodil zájem o obnovu kulturního života a spolu s ním i morešky. Staří moreškanti začali dávat dohromady skupinu chlapců a učili je bojové figury s dřevěnými tyčemi místo mečů. V předešlých letech se členy morešky nemohli stát chlapci mladší 16- ti let. Nyní, když bylo mnoho mužů v armádě mimo Korčulu, začali morešku obnovovat děti od 12–17- ti let. Mladíci v té době měli o morešku nebývalý zájem a chápali ji jako znak boje proti cizímu nepříteli. Během války se ztratily všechny staré materiály o morešce, proto učil Ivo Lozica, starý moreškant, budoucí hráče bojové figury podle své paměti.

Obrázek č. 26. Učení morešky v říjnu 1944

Stejně tak musel kapelník Josip Svoboda z paměti vytáhnout starý notový zápis, neboť Odakův propadl během války zkáze. Kostýmy byly taktéž zničeny, ovšem díky finanční pomoci dominikánů z kláštera sv. Mikuláše na Korčule byla koupena látka, z které místní ženy ušily nové obleky. První vystoupení obnovené morešky se uskutečnilo v rámci *Druhé oblastní konference Sjedenčeného svazu antifašistické mládeže Chorvatska* (USAOH) konané

⁷³ GJIVOJE, Marinko: *Otok Korčula*, Zagreb 1969, str. 77.

na Hvaru v říjnu roku 1944⁷⁴. Následovala vystoupení v osvobozeném Dubrovniku, Splitu a Záhřebu. V samotné Korčule měli obyvatelé možnost shlédnout představení až 29. července 1945, což bylo poprvé od roku 1939, kdy korčulští mladíci předvedli morešku v rodném městě. Z hudebních nástrojů je tehdy doprovázel pouze klavír, trombon, trubka a bubny, jelikož hudebníci z městského orchestru byly společně se svými nástroji ještě stále ve vojsku⁷⁵. Rok 1945 byl zároveň posledním rokem, ve kterém se, až do rozpadu Jugoslávie, předváděla moreška v den sv. Teodora 29. 7. Důvodem byl programový ateismus vládnoucí komunistické strany. V následujících letech se slavnostní představení konalo 27. července na nově vzniklý státní svátek Dan ustanka naroda Hrvatske (Den povstání chorvatského národa).

5. 4. Vzestup morešky po 2. světové válce

Reputace morešky mimo Korčulu od poloviny 40. let zdárně rostla. Na začátku roku 1946 dostali moreškanté pozvání na vystoupení do Paříže v rámci kulturně-uměleckého programu po dobu konání mírové konference. Pro hochy z Korčuly to byly obrovská výzva a přípravám na toto vystoupení věnovali mnoho času. Předtím, než moreškanti zamířili do Paříže, byli vyzváni k předvedení svého čísla v Bělehradském Národním divadle, do jehož hlediště tehdy zasedl i Josip Broz Tito. Druhý den byl představitel morešky pozván na tehdejší Ministerstvo propagandy, kde mu byl sdělen požadavek Tita na změnu textu v dialogu. Šlo o vypuštění slova „Arapine“, které bylo nepřijatelné pro Titovu vizi o rovnosti mezi národy. Na to ovšem zástupce morešky nechtěl přistoupit a tak bylo dohodnuto, že v Paříži se bude hrát moreška bez dialogu⁷⁶. Moreškanti se ovšem tradičního textu nechtěli vzdát a tak požadavek na úpravu pasáží s výrazy „Arapine“ zopakoval Josip Broz Tito o deset let později, když shlédnul morešku na Korčule a až tehdy bylo jeho nároku vyhověno. Vystoupení v Paříži se krom moreškantů z Korčuly za Jugoslávii zúčastnil pěvecký sbor „Srečko Kosovel“ z Lublaně, studentská folklorní skupina „Ivo Lola Ribar“ z Bělehradu, bělehradský balet a skupina „Teškoť“ z Makedonie. Ačkoliv sklidili moreškanti na vystoupení v Paříži od publika uznání, sami nebyli s moreškou bez dialogu spokojeni.

⁷⁴ FORETIĆ, Vinko: *Povijesni prikaz korčulanske moreške*. In: Moreška, korčulanska viteška igra. Korčula 1974, str. 64.

⁷⁵ LETICA, Zvonko: *Šest desetljeća moreškinog kontinuiteta 1944 – 2004*. In: Korčulanska moreška, Korčula 2006, str. 180.

⁷⁶ Tamtéž, str. 181.

Další vystoupení mezinárodního formátu čekalo na moreškanty v Praze, kde se v srpnu roku 1947 konal *Světový festival mládeže*⁷⁷. Korčulská moreška byla vybrána z mnoha skupin, které se o účast na tomto festivalu ucházely. Spolu s moreškanty jely do Prahy reprezentovat Jugoslávii folklorní skupiny „*Jožo Vlahović*“ ze Záhřebu a „*Ivo Lola Ribar*“ z Bělehradu. Tyto tři skupiny představovali to nejlepší, co mohla tehdejší Jugoslávie světu nabídnout. Moreškanti se na vystoupení v Praze připravovali dva měsíce. Orchester musel zvládnout nacvičit staro-nový hudební doprovod od Krsta Odaka, neboť Guiniův, podle kterého hráli v Paříži předešlého roku, byl již nepoužitelný. Cestou do Prahy předvedli mladí moreškanti své představení choreografům a etnologům v Záhřebu. Mezi nimi byl i profesor Zvonimir Ljevaković, budoucí zakladatel *KUD „Lado“* – Souboru národních tanců a písní. Ljevaković později doputoval na Korčulu s úmyslem pozdvihnout morešku na vyšší uměleckou úroveň cestou změn, které se týkaly dialogu, bojových figur i obleků. Nová moreška podle jeho představ neobsahovala šestou figuru ani úvodní dialog mezi bulou a černým králem. Další změna se týkala mečů, které chtěl Ljevaković zaměnit za jatagany. Ovšem už při první zkoušce polovina nových mečů z hliníku popraskala. Korčulané nikdy nepřijali jeho zásahy do morešky a Ljevaković tak musel přiznat absurditu svého úmyslu o změnu tradiční korčulské morešky. Nová moreška by totiž přestala být korčulskou moreškou. Orientální obleky, které pro „novou morešku“ prof. Ljevaković zajistil, použili Korčulané při prvních maškarních. O několik desítek let později Korčulané zjistili, jakou hrozbu pro ně záhřebské „*Lado*“ představuje, o tom však více až na následujících stránkách.

Festival v Praze trval od 3.–17. srpna a během něj předvedli moreškanti z Korčuly svůj program celkem třikrát, přičemž největší představení se konalo na Strahovském stadionu. O velkoleposti festivalu svědčí i to, že se do Prahy sjelo přes sedmáct tisíc zahraničních účastníků ze 72 států světa. Cestou zpět do své vlasti vystoupili moreškanti ještě v Brně a v Bratislavě⁷⁸. Moreškanti se vrátili do rodné Korčuly nesmírně hrdí a plní dojmů.

V následujících letech vystupovali moreškanti mimo své město častěji než kdykoli předtím a to především v rámci politických a kulturních akcí. V roce 1948 vystoupili v Záhřebu v rámci *III. Kongresu mládeže Jugoslávie* a poté v Bělehradu na *Festivalu*

⁷⁷ V Londýně byla roku 1945 založena *Světová federace demokratické mládeže*, jejímž mottem byla svoboda, demokracie, nezávislost, rovnoprávnost a sdružování mladých lidí. O rok později zorganizovali v Praze *Světový festival mládeže*.

⁷⁸ LETICA, Zvonko: *Šest desetljeća moreškinog kontinuiteta 1944 – 2004*. In: Korčulanska moreška, Korčula 2006, str. 182

*jugoslávské mládeže*⁷⁹. Po vystoupení v Bělehradě opustil morešku Zdravko Stanić, který připravil moreškanty na festival v Praze a své místo předal Igoru Lozicovi, jenž moreškanty zdárně vedl až do roku 1992 a jehož rukama prošlo několik generací nových moreškantů. V roce 1950 vystoupili moreškanté v programu prvních *Dubrovnických letních her*. Roku 1952 předvedli mladíci z Korčuly morešku v Podgoricii na 10. výročí Jugoslávského válečného námořnictva.

Častá vystoupení morešky si časem vyžádala pevnější organizaci skupiny, která vždy byla a nadále je složená z amatérů a neměla žádnou záštitu. Proto v lednu roku 1950 vzniklo *Radničko kulturno–umjetničko društvo „Korčula“* (Dělnický kulturně–umělecký soubor) brzy přejmenované na *RKUD „Moreška“*. Do tohoto spolku patřil mimo morešku žesťový orchestr, pěvecký sbor, dramatická sekce, od roku 1966 „klapa“ (pěvecká skupina) a od roku 1971 folklorní sekce. V rámci folklorní sekce nacvičila mládež pod vedením Lučky Lozice staré korčulské tance, dubrovnické *Lindō*, tance z blízkých ostrovů Mljet a Lastovo a další.

Obrázek č. 27. Josip Broz Tito s moreškanty na Korčule roku 1956

Od roku 1950 se na Korčule pomalu rozvíjel turismus. Období, kdy se moreška předváděla nanejvýš jednou ročně na svátek sv. Teodora, bylo dávno pryč. Následující roky se rozvíjely ve znamení stále početnějších vystoupení pro turisty na Korčule, kteří si kromě

⁷⁹ PODBEVŠEK, Zlatan: *Trideset godina obnovljene moreške u povodu proslave jubileja (1944–1974)*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974, str. 84.

vzpomínky na čisté moře chtěli z dovolené odvézt speciální zážitek. Ten jim poskytovala právě starodávná rytířská hra moreška. Korčulu navštívil při své zpáteční cestě ze zemí Třetího světa v roce 1956 prezident Josip Broz Tito, na jehož počest byla moreška předvedena. Titovi se nelíbilo černění obličejů Morových bojovníků a vyzval moreškanty, aby tuto tradici vypustili. O dva roky později se Tito vrátil na Korčulu, opět shlédnul morešku a obdržel od moreškantů na památku dva meče⁸⁰.

5. 5. Zlatá léta

V únoru roku 1966 odjeli moreškanti za organizace Jugoslávské turistické kanceláře v Londýně do Velké Británie, kde je čekala vystoupení v Londýně, Cambridge, Leedsu, Manchesteru a dalších městech⁸¹. Na toto putování jeli moreškanti bez orchestru a hráli tak morešku za doprovodu hudební nahrávky. Společně s moreškanty jela do Anglie dubrovnická „klapa“. V červenci téhož roku předvedli mladí Korčulané svůj program na Přehlídce folkloru v Záhřebu před 100 000 lidmi a stejně jako před dvaceti lety při oslavách osvobození Záhřebu, zde sklidili obrovský úspěch, což dokazují i tehdejší novinové články. *Večernji list* v této souvislosti uvedl „... Korčulané, stejně jako před 20 lety, když vystoupili na oslavách osvobození Záhřebu, dominovali na centrálním podiu a zahájili tak svou populární rytířskou hrou záhřebské Dny folkloru...“⁸².

Obrázek č. 28. Vystoupení v Záhřebu roku 1966

Obrázek č. 29. Moreška v Londýně roku 1966

⁸⁰ LETICA, Zvonko: *Šest desetljeća moreškinog kontinuiteta 1944 – 2004*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 188

⁸¹ Tamtéž, str. 189

⁸² Tamtéž, str. 190

V roce 1970 dosáhl počet představení morešky čísla 46. Tohoto roku poprvé vystoupila nová generace moreškantů a bul (celkem 28), což byla v řadě třetí celistvá skupina hráčů od obnovy morešky v roce 1944. I tuto skupinu mladých naučil hrát morešku Igor Lozica, který současně hrál v orchestru a byl členem místní „klapy“. Igor Lozica vedl kroniku morešky, do které zaznamenával veškeré údaje týkající se morešky. Každé představení kriticky zhodnotil, reflektoval ohlasy v publiku i tisku a zaznamenával jména i výkony nových moreškantů a taktéž případná zranění během hry. K jeho jménu se připisuje 352 nových moreškantů, které zasvětil do umění morešky. V roce 2003 pak obdržel od města Korčuly Cenu za životní dílo. Následovala další představení moreškantů v zahraničí. Roku 1971 vystoupila moreška v Ochridu, Anconě, v německém Essenu a Hernu.

O dva roky později byla Moreška pozvaná na *16. Hudební festival dětí a mládeže*, který se konal v Karlovcích. Odtud si moreškanti odvezli ocenění za největší úspěch v prezentaci folkloru⁸³. Roku 1974 slavila moreška 30. výročí od obnovení po válce. V této souvislosti vyšla monografie „*Moreška, korčulanska viteška igra*“ jako první obsáhlejší dílo s touto tematikou, které sestavili nejzasvěcenější autoři, kteří měli vazbu na Korčulu a hru samotnou. O tom, jak byla moreška populární, svědčí další zahraniční hostování ve Švédsku, Dánsku a Norsku, kam byla *RKUD* pozvaná v roce 1977. Moreškanti sklidili, přes jisté počáteční pochyby domácích o amatérské skupině z Balkánu obrovský úspěch, především na vystoupení ve Stockholmu⁸⁴. Podle moreškantů to bylo zásluhou perfektního ozvučení a osvětlení v prostorách prestižního kulturního domu Konserthuset a díky dřevěnému podiu, které je nesmírně důležité pro kvalitní představení morešky. V rámci této cesty vystoupili ještě v Oslu, Malmö a Kopenhagu. Tato vystoupení utvrdila moreškantky v přesvědčení o přijetí morešky na evropských prknech jako kulturní hodnotu mezinárodního charakteru.

V následujícím roce zaznamenala moreška rekordních 55 vystoupení. Vypětí moreškantů muselo být tehdy obrovské. Je nutné mít na paměti, že šlo (a vždy půjde) o amatéry, kteří mimo morešku měli svou práci a studenti školní povinnosti. Jedním z četných vystoupení toho roku bylo v Šibeniku na *18. Jugoslávském festivalu dítěte*. V roce 1979 následovala plejáda vystoupení, jejichž počet vystoupal na číslo 61. Významné bylo představení v Budvě na zahájení *Festivalu vážné hudby*. V červenci následovalo vystoupení moreškantů ve Splitu na slavnostním zahájení *Středomořských her*. O účast moreškantů

⁸³ PODBEVŠEK, Zlatan: *Trideset godina obnovljene moreške u povodu proslave jubileja (1944 – 1974)*. In: *Moreška, korčulanska viteška igra*, Korčula 1974, str. 90

⁸⁴ LETICA, Zvonko: *Šest desetljeća Moreškinog kontinuiteta 1944-2004*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 202

v tomto programu se zasadil choreograf Ivan Ivančan. V hledišti nového stadionu na Poljudu byl i prezident Tito, který měl možnost potřetí shlédnout morešku. Na toto vystoupení však moreškatni vzpomínají ve zlém s přesvědčením, že by bylo lepší, kdyby se vůbec nekonalo. Moreškatni totiž museli přistoupit na určité změny ve svém programu z politických důvodů s ohledem na to, že se festivalu účastnili členové skupin z Alžíru, Severní Afriky a Blízkého východu. Změněná moreška se hrála bez buly, tedy bez dialogu a nekončila triumfální porážkou černého vojska⁸⁵.

5. 6. Historický tanec versus moderní doba

Roku 1979 předvedlo *RKUD „Moreška“* své umění čteným hostům na Korčule. Narůstající počet komerčních vystoupení však zapříčinil jistou degradaci morešky. V některých případech se moreška hrála na neodpovídající ploše, či z ní byl kvůli zahraničnímu publiku vyňat dialog, některé figury byly zkráceny nebo úplně vypuštěny. Došlo i ke změně v černění moreškantů. Při tak hojných vystoupeních by bylo nemyslitelné černit se pokaždé. Pakliže by se černili pouze na některá vystoupení, mohlo by být publikum, které by shlédlo morešku s nenabarvenými herci, dotčeno. Při černění dojde k znečištění kostýmů a to je další zatěžující okolnost. Dříve trvala moreška kolem 100 minut, každá figura se předváděla s 12 výměnami partnerů při 12 párech moreškantů. První krácení figur provedl Ivić Kalogjera a Ivo Tedeschi ještě ve 30. letech minulého století pro potřeby pódiového vystoupení. Po obnově morešky v polovině 40. let došlo k dalšímu krácení podle Odakova hudebního doprovodu. Dnes moreška trvá kolem 30 minut při předvedení všech figur, během kterých se v boji vystřídá 5 partnerů za účasti obvykle 10 párů bojovníků.

V roce 1980 nastoupila do *RKUD „Moreška“* další mladá generace 32 hráčů. V tomto roce jeli moreškatni do Skotska, kde vystoupili v Glasgowě a v řadě dalších měst. Následujícího léta přijeli Skoti se svým folklorem do Jugoslávie a společně s moreškantky vystoupili na *17. Mezinárodním festivalu folkloru v Záhřebu*.

Rok 1983 se odvíjel ve znamení dalších významných vystoupení, která se úspěšností zapsala na první příčky kroniky morešky. Šlo především o řadu 10 vystoupení v okolí Benátek, kam byla *RKUD* pozvaná aby vystoupila v rámci benátského karnevalu⁸⁶. Benátčané si nějaký čas pohrávali s myšlenkou kopírovat korčulskou morešku svým folklorním

⁸⁵ Tamtéž, str. 204–206

⁸⁶ Tamtéž, str. 209–210.

souborem, od tohoto úmyslu však nakonec upustili. Do Benátek byli moreškatni pozváni i následujícího roku a do kroniky morešky bylo k této události zapsáno, „...jedna z nejlépe zahraných morešek od roku 1944...“. V létě roku 1983 se moreškanti zúčastnili *Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice 83*⁸⁷, kde měli možnost setkat se s členy mečových her z různých koutů světa.

V červnu roku 1985 byl na Korčule otevřený nový hotel Liburna a o rok později se Korčulané dočkali dávného snu, na ostrov byl zaveden vodovod. Tyto skutečnosti znamenaly přínos pro další rozvoj turizmu na Korčule. Podmínky pro představení byly příznivé, ovšem ve skupině se začaly objevovat problémy s účastí členů na komerčních vystoupeních, kterých bylo v minulých dvou letech dohromady 91. Velké množství komerčních představení způsobilo jisté snížení prestiže morešky a disciplíny samotných moreškantů, na druhou stranu znamenalo pro *RKUD* finanční přínos díky kterému bylo finančně soběstačné.

V únoru 1987 byla moreška již potřetí pozvaná do Benátek aby přispěla k maškarnímu veselí a vystoupila v rámci programu „*Festa Carnevale di Venezia 1987*“. Když později moreškanté hodnotili svá vystoupení, jako nejlepší označili právě všechny představení v Benátkách od roku 1983, dále hostování ve Velké Británii v letech 1966 a 1980, turné po Švédsku, Norsku a Dánsku z roku 1977 a *Festival dětí a mládeže* v Karlovci z roku 1973.

⁸⁷ Tamtéž, str. 210

6. Vývoj morešky od konce 80. let

6. 1. Mračna nad moreškou

Od roku 1987 zaznamenali čelní členové skupiny jistou apatii ve všech složkách *RKUD*. O tomto problému poprvé otevřeně promluvil Igor Lozica následujícího roku na roční schůzi *RKUD* „*Moreška*“. Bez ohledu na vnitřní problémy skupiny byli moreškanti vždy schopní spolupracovat při zahraničních hostováních, jako např. v roce 1988, kdy byli pozváni do sicilského Palerma, aby zde svým vystoupením obohatili karnevalové dění stejně jako do Benátek, kde se již stali stálými hosty. Téhož roku vystoupili moreškanti na 28. *Festivalu dítěte* v Šibeniku a třikrát v Záhřebu v rámci *Mezinárodního festivalu folkloru*. V následujícím roce vystoupili moreškanti celkem 57 krát. Významné bylo představení v červenci na slavnostním zahájení *40. Dubrovnických letních her*.

Vývoj korčulského souboru byl určen politickými událostmi, které následovaly v příštích letech. *RKUD* „*Moreška*“ sdružovala velký počet lidí (kolem 90). Ne všichni členové byli stejné politické orientace, což vyšlo najevo na počátku 90. let a v brzké době se ukázalo být nepřekonatelným problémem pro další jednotné fungování skupiny. *Moreška* se na přelomu let 1990–1991 dostala do takové krize, že byla zpochybněna její další existence. Z kroniky *morešky* můžeme vyčíst, že vystoupení z roku 1990 byla velmi nekvalitní, moreškanti vystupovali bez vůle, hodně se chybovalo a někdy bylo těžké sestavit dohromady celistvou skupinu, která by předvedla *morešku*. V témže roce se rozpadla klapa, utichl pěvecký sbor a z folkloru i orchestru vystoupilo několik členů. Komerční vystoupení, i když v menším počtu s ohledem na úbytek turistů, se nadále konala, ovšem s řadou drobných chyb, které byly pro cizí diváky nepostřehnutelné, ale samotní členové si jich byli dobře vědomi. Problémy ve skupině zaznamenal i tisk. *Slobodna Dalmacija* v této souvislosti uvedla „...*Rok 1990 zůstane zapsaný jako ten nejčernější v historii morešky kvůli rozepřím ve skupině, ve které vládou hádky, dělení a bojkotování vystoupení. Zkráceně, skupině hrozí absolutní rozpad...*“⁸⁸.

⁸⁸ OREB, Franko: *Korčulansko pjevačko društvo Sveta Cecilija*, Korčula 2011, str. 108.

6. 1. 1 Rozdělení *RKUD „Moreška“*

Avšak Korčulané nechtěli přijít o morešku kvůli politickým důvodům. Jediným východiskem z této krize bylo rozdělení *RKUD „Moreška“* na dvě skupiny, ze kterých si jedna ponechala původní název a druhá se nazvala *HGD „Sv. Cecilija“*. K rozdělení došlo několik měsíců předtím, než se Chorvatsko rozhodlo osamostatnit od Jugoslávie v červnu roku 1991. Následky dělení byly zpočátku pro obě skupiny velmi těžké, ovšem oba spolky je překonaly a po několika letech byly schopné najít další společnou cestu. S příchodem nových mladých členů se na důvody rozdělení pomalu zapomínalo a dnes už obě skupiny plně komunikují a spolupracují. O následujícím rozvoji *HGD „Sv. Cecilija“* se dozvídáme především z monografie profesora Franka Oreba, který v lednu letošního roku vydal knihu *Korčulansko pjevačko društvo Sveta Cecilija*, jejíž součástí je kronika souboru.

6. 2. Jedna moreška, dvě skupiny

„*Moreška*“, jak bude dál první soubor nazýván, po rozdělení angažovala své staré členy a snažila se obnovit všechny sekce, které původně zahrnovala. Díky přílivu nových členů opět ožila klapa i folkor, který vedla bývalá bula Asja Silić, dcera již zmíněného Igora Lozici. I v těžkém roce 1991 se „*Morešce*“ podařilo 14 krát vystoupit. „*Sv. Cecilija*“, což je zkrácený název pro druhý soubor, se nacházela v obtížnějším postavení. Jelikož nevlastnila žádné hudební nástroje ani kostýmy kromě těch, které si přinesli bývalí členové *RKUD*, žádala o finanční pomoc Korčulany vystěhované do různých koutů světa. První vystoupení předvedla „*Sv. Cecilija*“ na sv. Teodora v roce 1991. Jejich program byl tehdy skromný, vztahoval se pouze na orchestr, který zahrál koncert před katedrálou sv. Marka na zapůjčených hudebních nástrojích.

Latinské přísloví „*Inter arma silent Musae*“ charakterizuje kulturnímu dění na Korčule do roku 1994. V dubnu roku 1992 poprvé vystoupilo 10 párů moreškantů „*Sv. Cecilije*“ v nových kostýmech a předvedli Korčulanům morešku na hlavním korčulském náměstí. Do dialogu opět zavedli slovo Arab („*Arapine smienje opako*“) a načerněné tváře. Toto roku vystoupili cecilští moreškanti ještě třikrát, vždy v rámci nějakého náboženského svátku jako např. na svátek sv. Duje ve Splitu. Nejdůležitější bylo vystoupení 29. 7. na svátek sv. Teodora, poprvé po 48 letech. „*Moreška*“ toho roku vystoupila v předvečer sv. Todora a dále zorganizovala několik koncertů svého orchestru pro domácí obyvatelstvo. V následujícím roce vystoupila skupina „*Sv. Cecilija*“ čtyři krát a dostala od města prostory

pro zkoušky a uchování kostýmů. Téhož roku byla pozvaná do Dubrovníku na svátek sv. Vlaha. Největší pocty se jí ovšem dostalo, když obdržela pozvání stát se součástí čestné stráže při obřadu kladení věnců na medvedgradský Oltář vlasti na Státní svátek 30. 4.⁸⁹ „Moreška“ vystoupila v dubnu roku 1993 na 59. Světovém kongresu PEN konaném na Hvaru. V prosinci 1993 oslavili „cecilijanci“ 110 výročí od založení hudebního souboru „Sv. Cecilije“ v prostorách kina Liburna za bohatého kulturního programu, jako hosté vystoupili členové folklorní skupiny „Lindo“ z Neumu.

6. 3. Cesta k usmíření

Od roku 1994 se začal obnovovat turistický ruch a Korčula spadala do destinací na Jadranu, které byly bezpečné. O příznivém vývoji situace svědčí i počet vystoupení, kterých předvedla KUD „Moreška“ celkem 20. Do tohoto počtu spadají i ta, která předvedla na tradičním Benátském karnevalu. Roku 1994 se obnovují komerční vystoupení pro turisty na Korčule. Do „Sv. Cecilije“ vstoupila nová generace moreškatů, která poprvé vystoupila na Festivalu dalmatského folkloru v Metkovići a pro kterou, díky finanční pomoci vystěhovalců v Austrálii, byly koupeny nové kostýmy. Na podzim pak jeli jako jediná skupina z Dalmácie do Vinkovce na akci *Vinkovačke jeseni*. Členové „Morešky“ v tomto roce odcestovali na Sardinii, kde se zúčastnili čtyřdenního Festivalu folkloru⁹⁰. Hlavní vystoupení v Korčule se konala tradičně ke svátku sv. Teodora, přičemž členové morešky vystupovali v předvečer svátku. V následujících letech obě skupiny pomalu nastoupily na novou cestu usmíření a spolupráce. Výzva v tomto duchu byla pronesená ze strany KUD „Moreška“ při slavnostech na konci roku 1994. Musely však uběhnout ještě dva roky, než se skupiny zbavily vzájemných naschválů, obžalob a rozepří ohledně autorských práv na hudbu a choreografii bojového tance. Tento problém je paradoxně stmelil, když v létě 1996 vyšel najevo úmysl záhřebského KUD „Lado“ zahrnout korčulskou morešku do svého repertoáru.

6. 4. Hrozba zvaná KUD „Lado“

Poté, co skupiny překonaly krizi, která je téměř zahubila, přišla hrozba z jiné strany. Rytířská hra moreška dlouho upoutávala pozornost i jiných folklorních skupin, které uvažovaly o jejím zařazení do svého repertoáru, největší strach z kopírování morešky ovšem u

⁸⁹ OREB, Franko: *Korčulansko pjevačko društvo Sveta Cecilija*, Korčula 2011, str. 118

⁹⁰ LETICA, Zvonko: *Šest desetljeća Moreškinog kontinuiteta 1944 – 2004*. In: *Korčulanska moreška*, Korčula 2006, str. 228 -230.

Korčulanů vyvolala profesionální folklorní skupina „Lado“ za Záhřebu. Korčulané se v roce 1996 neoficiálně z médií dozvěděli o zkouškách korčulské morešky v provedení záhřebského „Lado“. Obě skupiny zapoměly na vzájemné rozepře a začaly spolupracovat na uchování jedinečnosti své morešky. Na zasedání v roce 1996 vyjádřili nesouhlas s kopírováním morešky a začaly hledat podporu u ministerstva kultury, ministerstva turizmu i u samotného prezidenta Tuđmana⁹¹. Narazili však na zeď nepochopení. Téhož roku se zastupitelstvu města Korčuly podařilo od Dalibora Odaka, syna Krsta Odaka, získat autorská práva na hudební doprovod, o čemž obeznámili Úřad pro ochranu hudebních práv a KUD „Lado“. Současně se dozvěděli, že autorská práva na tanec není možné získat, a „Lado“ tak pokračoval v nacvičování morešky bez Odakova doprovodu. Všichni Korčulané bez výjimky byli rozhořčeni a cítili jako obrovskou ztrátu kopírování té nejkorčulštější ze všech korčulských tradic. V únoru 1996 přijel na Korčulu Stjepan Sremac, tehdejší ředitel „Lado“ a diskutoval s Korčulany o jejich požadavcích na stažení morešky z repertoáru. Rozhovory vedly k závěru, že tento problém musí vyřešit nezainteresovaní etnofolkloristé.

„Lado“ ovšem nezměnil úmysl o reprodukci morešky a proto Korčulané v roce 2001 žádali od Ministerstva kultury, aby morešku stáhlo z „Ladova“ programu. Snahy Korčulanů však byly bezvýsledné a již v listopadu 2002 měli možnost sledovat televizní přenos, ve kterém profesionálové ze Záhřebu předvedli v Národním divadle svou verzi morešky za doprovodu jiné hudební verze, ve které byly některé figury vypuštěny, jiné pospojovány, dialog se nepodobal korčulskému a obleky byly od těch korčulských naprosto odlišné. Pobouření Korčulanů bylo vskutku obrovské a nehrané. Podle nich prý pro „Lado“ představuje moreška pouze jedno číslo v programu, kdežto pro Korčulany je to součást života, mají ji spojenou s dětstvím a na jakékoliv zásahy do ní jsou velmi citliví⁹². Asja Silić, dlouholetá bula KUD „Morešky“, pro rozhovor do *Slobodné Dalmácie* vyřkla větu, s kterou se ztotožňují všichni Korčulané „*At' se stydí, co oni vědí o moreške. Abys jí mohl hrát, musíš ji nejprve poslouchat z matčina břicha a dívat se na ní dokud piješ matčino mléko*“⁹³. Mnohým vadilo, že k hybridu, který vytvořili z jejich morešky, ponechali označení „Korčulanska moreška“. V lednových dnech roku 2003 vznikla na Korčule „Komise pro ochranu korčulské rytířské hry morešky“, jejímž cílem bylo ochránit choreografii, hudbu, text dialogu, obleky a veškeré rekvizity morešky od plagiátorství. Členové komise přechodně uvažovali i o spojení KUD „Morešky“ a HGD „Sv. Cecilije“ v jedno sdružení s názvem „Rytířské sdružení

⁹¹ Rozhovor s Ing. Teo Divić, Korčula 23. 8. 2010.

⁹² KALOGJERA, Dušan: *Moreška nije bilo koja folklorna točka!* In: *Slobodna Dalmacija*, 20. 11. 2002.

⁹³ PETKOVIĆ Željani: *Od moreške nam učinili krnovala.* In: *Slobodna Dalmacija*, 23. 11. 2002.

Moreška“ a vypracovali žádost o právní ochraně Korčulské morešky jako nemateriálního kulturního dědictví, kterou adresovali Ministerstvu kultury Chorvatské republiky⁹⁴.

V květnu roku 2007 byla korčulská moreška na základě žádosti odborné komise města Korčuly zapsána do *Seznamu chráněných kulturních památek Chorvatské republiky*⁹⁵. Pro Korčulany to znamenalo velký úspěch, kterým po mnohaletém úsilí získali zvláštní statut pro morešku, jaký má např. Sinjská alka, což dává do budoucna základ k tomu, aby ji nikdo kromě Korčulanů nemohl předvádět. Ovšem vyhráno ještě není. Je pouze zabráněno tomu, aby jiný soubor předváděl stejnou morešku jako soubory na Korčule. Ve vlastnictví města Korčuly je prozatím jen hudební doprovod od Krsta Odaka. Pokud chtějí mít Korčulané privilegium předvádět morešku a zabránit jiným souborům v její reprodukci, je nutné ochránit choreografii. Jedná se o dlouhodobý proces, ze kterého však Korčulané odmítají odejít jako poražení. Moreška má v dnešní době reálné předpoklady zapsat se na seznam světových kulturních dědictví UNESCO⁹⁶.

⁹⁴ LETICA, Zvonko: *Šest desetljeća Moreškinog kontinuiteta 1944 – 2004*. In: Korčulanska moreška. Korčula 2006, str. 250 – 251.

⁹⁵ OREB, Franko: *Korčulansko pjevačko društvo Sveta Cecilija*, Korčula 2011, str. 118.

⁹⁶ PETKOVIĆ, Željko: *I moreški zaštita UNESCO-a*. In: Slobodna Dalmacija, 2. 10. 2009.

Závěr

Korčula si udržela tradici rytířských her, z nichž je nejznámější moreška, dynamický bojový tanec s meči, který se v dnešní době pravidelně předvádí pouze na Korčule a jehož počátky spadají do 16. století. Kromě morešky, která se hraje jen ve městě Korčula, se na jiných místech ostrova zachovala tradice řetězových mečových tanců, tzv. kumpanijí.

Tance typu morešky se do dnešních dnů udržely i jinde, především v Německu a anglofonním světě. Hledat podobnosti mezi jejich verzí morešky s tou korčulskou se však ukázaly jako marné. Všechny tyto skupiny již pozbyly bojový charakter a v ani jednom rysu se s korčulskou moreškou neshodují.

Moreška není autochtonní korčulský tanec, předpokládá se, že přišla na Korčulu ze Španělska a začala se zde hrát v 16. století. Název moreška pochází ze španělského slova *moresco*. Původně se tento bojový tanec předváděl jako vzpomínka na boje Španělů s Maury, postupně se rozšířil do celého Středomoří a touto cestou se dostal, zřejmě přes Dubrovník, i na Korčulu. V dnešním provedení se však nejedná o souboj muslimského a křesťanského vojska, moreška nemá charakter souboje dvou konfesí. Jedná se totiž o boj dvou muslimských vojsk, arabského a tureckého. Tuto skutečnost si samotní Korčulané vysvětlují jako reminiscenci svých předků na zájem o exotický svět. Důraz je více kladen na symboliku boje dvou mužů o ženu a morálně správné zakončení, ve kterém se bula vrací svému snoubenci.

Písemné zmínky hovoří o morešce v Trogiru, Zadaru, Šibeniku, Splitu a Dubrovniku, v těchto městech však moreška nezdolala a časem vymizela. Ačkoliv první písemné památky o morešce na Korčule pochází ze 17. století, je zřejmé, že se zde hrála již dříve. V minulosti nebyla moreška na Korčule předváděna často, v některých letech dokonce vůbec. Její produkce se většinou vázala k masopustu, dále ke slavnosti sv. Teodora, ochránce města Korčuly a k příležitosti návštěv významných osob. V prvních čtyřech desetiletích 20. století s výjimkou válečných let, kdy se společensko-kulturní život ve městě utlumil, působila moreška v rámci Sokola. Po ukončení druhé světové války se ujal obnovy morešky umělecký soubor *RKUD „Moreška“*. V této době se korčulská moreška začala představovat divákům i mimo své město. V následujících letech reprezentovali korčulští mladíci s moreškou své město i celou zemi ve Francii, Československu, Anglii, Norsku, Švédsku, Dánsku, Itálii a jinde. Vystoupili na mnohých folklórních festivalech doma i v cizině a vybudovali si nezpochybnitelné místo v kulturním světě. Rok 1991 byl mezníkem pro členy *RKUD „Moreška“*, která se z politických důvodů a nesmiřitelnosti jednotlivých členů rozdělila do dvou skupin, z nichž jedna si ponechala původní název ovšem bez přídavného jména

„radničko“, tedy *KUD „Moreška“*, a druhá se nazvala *HGD „Sv. Cecilija“*. Toto zemětřesení v kulturním životě Korčuly se zpočátku jevilo jako decimující, časem se však ukázalo být záchrannou vestou, díky které členové obou spolků nabrali dech a novou energii pro další reprodukci mečového tance. Dnes již počáteční nevraživost mezi spolky není patrná, jde spíše o přirozenou rivalitu a konkurenci, která je naopak prospěšná a nutí členy k lepším výkonům. Větší ohrožení morešky Korčulané pocítili v polovině 90. let, kdy vyšel najevo úmysl státního uměleckého souboru *KUD „Lado“* zařadit morešku do svého repertoáru. Ze strany odborné komise, která byla pro řešení tohoto problému z řad Korčulanů vytvořena, byly podniknuty kroky k právní ochraně morešky. Městu Korčula se podařilo získat od syna Krsta Odaka autorské právo na hudební doprovod. Nepolevující snahy Korčulanů získat právo na choreografii tanečních figur se však ještě stále mívají s cílem. V roce 2007 byla moreška zapsána do *Seznamu chráněných kulturních památek Chorvatské republiky*.

Bojový tanec moreška obsahuje dialogovou a bojovou část, ve které vystupují dvě zneprátelené skupiny tanečníků - bojovníků, nazývaných moreškanti, pod vedením svých králů. Tato dvě vojska, červené a černé podle barvy kostýmů, bojují o krásnou dívku bulu, snoubenku krále Osmana, kterou unesl jeho protivník, černý král Moro. Šest až dvanáct párů moreškantů předvádí v morešce za doprovodu živé hudby své bojové schopnosti dnes v sedmi tanečních figurách, které končí vítězstvím bílého krále a triumfálním pochodem jeho vojska.

Současné podobě morešky předcházela řada změn. Ty se dotkly všech dílčích prvků, které morešku tvoří, tedy tance samotného, kostýmů i hudebního doprovodu. Dříve bývalo bojových figur více, ovšem kvůli časové náročnosti byl jejich počet zredukován na sedm a trvání morešky se tak zkrátilo z původních dvou hodin do dnešních třiceti minut. Meče byly zkráceny a jejich délka sjednocena, z koruny Osmana a červené vlajky vymizely motivy půlměsíce s hvězdou. Bojový tanec je doprovázen hudbou, která během staletí prošla různými úpravami. Původně morešku doprovázelo jen několik hudebních nástrojů na melodii, která neodpovídala rytmu tance. Nový hudební doprovod vytvořil na žádost Korčulanů v roce 1937 Krsto Odak. Na tuto hudbu, která prošla pouze drobnými úpravami po druhé světové válce, se moreška hraje dodnes. Oba umělecké spolky mají od svého rozdělení svůj žesťový orchestr a vlastního dirigenta.

Moreška vždy budila zájem turistů, kteří na Korčulu zavítali a stala se tak důležitou součástí turistického ruchu na Korčule. Dnes mají návštěvníci Korčuly možnost shlédnout tento specifický mečový tanec v turistické sezoně dvakrát týdně, neobvyklá nejsou ani představení na objednávku např. pro turistické lodě. Četnost představení s sebou nese i jistá

negativa, degraduje totiž její specifikum, na druhou stranu finančně zajišťuje chod uměleckých spolků.

Díky čtyřsetleté tradici morešky si Korčulané tento tanec přisvojili a v současné době ho považují pouze za svůj a žárlivě si jej střeží. Morešku vnímají jakou součást svého života, jako tradici, která se přádává z generace na generaci a na kterou jsou nesmírně hrdí. Neexistuje obyvatel Korčuly, který by neznal morešku a skoro každý muž ji umí hrát, stejně jako každá dívka zná slova buly. V současné době se může stát moreškantem téměř každý mladík, který po tom touží. Umožňuje to existence dvou skupin, které morešku hrají. Tato skutečnost zdvojnásobuje počet moreškantů, kteří na rozdíl od dob minulých, kdy byl počet moreškantů omezený, nepodléhají tak přísnému výběru pro účinkování v představeních. Kritéria pro hraní morešky se v současné době snižují. Už není kladen takový důraz na stejnou věkovou kategorii a fyzickou zdatnost, což vede k jistému kvalitativnímu úpadku hry. Tento jev je možné dokázat na příkladu bul, jejichž kvalita právě díky omezenému počtu v žádném případě neupadá. Na druhou stranu je nutné zdůraznit, že jsou Korčulané jako diváci vůči své morešce, tj. vůči tanečnickům i hudebníkům velmi kritičtí. Říká se, že není pravý Korčulan ten, který každoročně po slavnostním představení v den sv. Teodora neřekne: „*Loni byla lepší.*“ Jejich kritičnost ovšem neznamena, že slova mění v činy. Je evidentní, že podobně jako jejich předkové nejsou nakloněni změnám a tak se jeví vidina určité stagnace morešky, kontrastující s požadavky dnešního náročného diváka. I když právě konzervativní způsob života ostrovanů a nelibost k jakýmkoliv změnám pomohl zachovat původní podobu tohoto starodávného tance, jisté změny, které si moderní doba žádá, by morešce jistě prospěly. Diváci by uvítali bodové osvětlení, lepší ozvučení, úpravu exteriéru, ve kterém je moreška předváděna, ovšem i rozšíření programu (např. o další folklorní číslo), v rámci kterého je moreška předváděna. Tyto požadavky se však nevztahují k moreškatnům samotným, ale spíše na činnost uměleckých spolků. Myslím, že v morešce stále existuje prostor pro zlepšování, kterého je škoda nevyužít. Na druhou stranu není třeba morešku Korčulanům brát, vždyť právě díky nim se po staletí, až do dnešních dnů zachovala.

Seznam použité literatury

Prameny

Gradski muzej Korčula. *Arhivska građa - Moreška 19. i 20. stoljeće.*

Rozhovor s Ing. Teo Divićem, Korčula 23. 8. 2010.

Výstava „*Moreška*“ na Korčule v muzeu věže Revelin.

www.korcula.net

www.ikorcula.net

www.slobodnadalmacija.hr

www.youtube.com

www.wikipedia.org

www.moriskens.vo.tu-muenchen.de

www.morrisdancing.org

<http://moriskens.h1229364.stratoserver.net>

Primární literatura

BOŠNJAK, Mario: *Otok Korčula*. Zagreb 2004

DUNIN, Elsie Ivanchich: *Korčulanska moreška*. Korčula 2006.

FORETIĆ, Vinko: *Moreška, korčulanska viteška igra*. Korčula 1974.

GJIVOJE, Marinko: *Otok Korčula*. Zagreb 1969.

IVANČAN, Ivan: *Narodni plesni običaji Južne Dalmacije*. Zagreb 1985.

OREB, Franko: *Korčulansko pjevačko društvo Sveta Cecilija*. Korčula 2011.

PALMER, John (ed.): *Všechno o zemi*, Praha 2000.

TULIĆ, Damir: *Korčula u svjetlu sv. Todora*. In: Hrvatska revija. Zagreb 2003, br. 2.

VUKASOVIĆ-VULETIĆ, Vid: *Običaji na otoku Korčuli: I. Moreška: II. Debeli kralj*. Zagreb 1891.

Sekundární literatura

KALOGJERA, Dušan: *Korčula*, Zagreb 1985.

KALOGJERA, Dušan: *Moreška nije bilo koja folklorna točka!* In: *Slobodna Dalmacija*, 20. 11. 2002.

MAŠKOVÁ, Marie (ed.): *Chorvatsko (Ottův průvodce)*. Praha 2009.

PALČOK, Zoran: *Korčula*. Zagreb 1986.

PETKOVIĆ, Željšan: *I moreški zaštita UNESCO-a*. In: *Slobodna Dalmacija*, 2. 10. 2009

PETKOVIĆ Željšan: *Od moreške nam učinili krnovala*. In: *Slobodna Dalmacija*, 23. 11. 2002.

PETKOVIĆ, Željšan, *Moreška – izvorno korčulansko*. In: *Slobodna Dalmacija*, 21. 7. 2007.

PODHORSKÝ, Marek: *Korčula*. In: *Chorvatské pobřeží*. Praha 2002.

Seznam obrázků:

Obrázek č. 1.: http://en.wikipedia.org/wiki/Morris_dance (accessed 4. 4. 2011 09:30)

Obrázek č. 2.: <http://morisken.h1229364.stratoserver.net> (accessed 4. 4. 2011 09:32)

Obrázek č. 3.: VULETIĆ-VUKASOVIĆ, Vid: *Narodni običaji na otoku Korčuli*. Zagreb 1891, str. 9.

Obrázek č. 4.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1829 (accessed 4. 4. 2011 09:44)

Obrázek č. 5.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1731 (accessed 4. 4. 2011 09:46)

Obrázek č. 6.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1787 (accessed 4. 4. 2011 09:50)

Obrázek č. 7.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1750 (accessed 4. 4. 2011 09:56)

Obrázek č. 8.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1878 (accessed 4. 4. 2011 10:00)

Obrázek č. 9.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1832 (accessed 4. 4. 2011 10:10)

Obrázek č. 10.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1815 (accessed 4. 4. 2011 10:11)

Obrázek č. 11.: BOŠNJAK Mario, Otok Korčula. Zagreb 2004, str. 64.

Obrázek č. 12.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 13.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1920 (accessed 4. 4. 2011 10:30)

Obrázek č. 14.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1855 (accessed 4. 4. 2011 10:38)

Obrázek č. 15.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 16.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 17.: Soukromá fotografie

Obrázek č. 18.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 19.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 20.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 21.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 22.: DUNIN, Ivanchich Elsie (ed.): *Korčulanska Moreška*. Korčula 2006, str. 196

Obrázek č. 23.: http://www.ikorcula.net/galerija/main.php?g2_itemId=1776 (accessed 7. 4. 2011 10:44)

Obrázek č. 24.: Soukromá fotografie

Obrázek č. 25.: Soukromá fotografie

Obrázek č. 26.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 27.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

Obrázek č. 28.: DUNIN, Ivanchich Elsie (ed.): Korčulanska Moreška. Korčula 2006, str. 190.

Obrázek č. 29.: Soukromá sbírka Nevena Faziniće

